

Západočeská univerzita v Plzni
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Specifika dělby moci v České republice

Plzeň 2023

Lýdie Čeledová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lýdie ČELEDVÁ**
Osobní číslo: **R18M0043P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Specifika dělby moci v České republice**
Zadávací katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

Úvod

1. Dělbba moci a její význam pohledem historie
2. Koncepce dělby moci v rámci České republiky a její specifika
3. Specifika dělby moci v krizových stavech

Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- SLÁDEČEK, MIKULE, SYLLOVÁ. Ústava České republiky, 1. vydání, 2007. ISBN 978-80-7179-869-9
- KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 9788073801403
- PAVLÍČEK, Václav. Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2., dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999. Zákony s poznámkami (Linde). ISBN 80-7201-170-7
- ŠIMÍČEK, Vojtěch, Jan FILIP, Pavel MOLEK, Lenka BAHÝLOVÁ, Milan PODHRÁZKÝ, Radovan SUCHÁNEK a Ladislav VYHNÁNEK. Ústava České republiky – Komentář. Praha: Linde Praha, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7
- KLÍMA, Karel. Teorie veřejné moci (vládnutí). Praha: ASPI, 2003. ISBN 8086395782
- SLÁDEČEK, Vladimír. MIKULE, Vladimír – Ústava České republiky. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-590-9
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. O duchu zákonů. Přeložil Stanislav LYER. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, [2022]. Knihovna společenských věd. ISBN 978-80-7380-871-6
- KYSELA, Jan. Dělna moci v kontextu věčného hledání dobré vlády. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5
- TRYZNA, Jan, ed. Dělna moci a její proměny. Praha: Auditorium, 2019. ISBN 978-80-87284-80-3
- JIRÁSEK, Jiří. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1
- ARISTOTELÉS. Politika. 2. vyd. Praha: Rezek, 1998. ISBN 80-86027-10-4
- Tuckness, A. (2009). Locke and the legislative point of view: Toleration, contested principles, and the law. Princeton University Press. ISBN 9780691095042
- VEČEŘA, M.; GERLOCH, A.; BERAN, K.; RUDENKO, S. Všeobecná teória práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-645-3
- SCHELLE, Karel. Dějiny ústavního práva. 2., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-998-4

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.**
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce: **28. ledna 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 6. září 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Specifika dělby moci v České republice zpracovala samostatně a že jsem citovala všechny prameny, z nichž jsem čerpala.

V Plzni, dne 30. 03. 2023

Lýdie Čeledová

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'L' and 'Č' followed by a long horizontal stroke that ends in a small loop. Below the signature is a dotted line.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Zuzaně Vostré, Ph.D., vedoucí práce, za pomoc, cenné rady a kritické připomínky.

V plzni dne 26. 3. 2023

Seznam zkratek

Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Parlament	Parlament České republiky
Poslanecká sněmovna či PS	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
Senát	Senát Parlamentu České republiky
Jednací řád Poslanecké sněmovny	Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
ČNB	Česká národní banka
Krizový zákon	Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení
BRS	Bezpečnostní rada státu
Ústavní zákon o bezpečnosti ČR či ÚZB	Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky

Obsah

Úvod.....	1
1. Dělbá moci pohledem historie.....	3
1.1 Definice moci	3
1.2 Počátky dělby moci.....	4
1.3 John Locke.....	5
1.4 Charles – Louis Montesquieu	6
1.5 Jean Jacques Rousseau.....	7
1.6 Hlediska dělby moci	8
1.7 Klasifikace ústavních systémů	8
1.7.1 Ústavní systém parlamentní	9
1.7.2 Ústavní systém direktoriální	9
1.7.3 Ústavní systém prezidentský.....	10
1.7.4 Neoprezidenstký systém.....	10
2. Specifika dělby moci v České republice.....	12
2.1 Zákonodárná moc	13
2.1.1 Parlament a jeho specifika.....	14
2.1.2 Mandát a imunita	16
2.1.3 Zákonodárný proces	17
2.1.4 Odchyly v legislativním procesu	21
2.2 Výkonná moc.....	21
2.2.1 Prezident republiky	22
2.2.2 Volba prezidenta	22
2.2.3 Pravomoci prezidenta	23
2.2.4 Imunita prezidenta republiky	25
2.3 Vláda	26
2.3.1 Sestavování vlády a žádost o vyslovení důvěry.....	27
2.3.2 Ministerstva a jiné správní úřady.....	29
2.3.4 Státní zastupitelství jako součást moci výkonné.....	30
2.4 Moc soudní	31
2.4.1 Principy soudnictví	32
2.4.2 Soustava soudů.....	33
2.4.3 Ústavní soud.....	35
2.4.4 Nejvyšší správní soud.....	37
2.5 Nejvyšší kontrolní úřad.....	37
2.6 Česká národní banka	39

2.7 Územní samospráva	40
3. Specifika dělby moci v krizových stavech	43
3.1 Krizové stavy a jejich právní úprava	43
3.2 Principy vyhlášení krizových stavů	45
3.3 Stav nebezpečí.....	46
3.4 Nouzový stav	47
3.5 Stav ohrožení státu	50
3.6 Válečný stav	51
3.7 Stav legislativní nouze	52
3.8 Ústřední krizový štáb a bezpečnostní rada státu	54
3.9 Jednotlivé orgány v krizových stavech.....	56
3.9.1 Vláda a parlament	56
3.9.2 Ministerstva.....	56
3.9.3 Prezident republiky	57
Závěr.....	59
Resumé	61
Zdroje	62

Úvod

Dělba moci je neodmyslitelným principem demokracie, kterým se zabývali již významní řečtí filozofové, například sám Aristoteles se teorii dělby moci věnoval a zasvětil jí svou čtvrtou knihu Politika. Postupem času se teorie dělby moci rozmohla v době osvícenství, kdy lid začal upouštět od náboženských představ, které ovlivňovaly vedení státu, a začal přihlížet k faktům a racionalitě.

Demokracie se v našem státě buduje od konce 20. století, kdy hlavním principem, který se dělby moci týká, je její rozdělení do třech základních složek. Tyto složky jsou oddělené a ani jedna z nich nesmí držet moc plně. Těmito třemi základními složkami rozumíme moc zákonodárnou, výkonnou a soudní.

Cílem této práce je poskytnout komplexní pohled a definovat teorii dělby moci od jejích historických počátků po současnost a analyzovat specifika dělby moci v České republice. V práci budou analyzovány hlavní ústavní aspekty dělby moci, jako například zdroje a význam dělby moci, role jednotlivých mocenských složek a vztahy mezi nimi. Práce bude zaměřena na posouzení toho, jak funguje systém kontroly a vyvážení moci na našem území a bude poskytovat komplexní pohled na dělbu moci. Vzhledem k rozsáhlosti tohoto tématu a jeho historickým počátkům se bude první kapitola mé práce zabývat teorií dělby moci z pohledu historie a tomu, jak se postupně vyvíjela.

Celá práce je rozdělena do tří kapitol, přičemž ve druhé kapitole práce bude zkoumáno, jak jednotlivé moci fungují, navzájem se doplňují a vzájemně se vyvažují. Práce se zde bude věnovat oddělenosti, samostatnosti a nezávislosti moci, stejně jako systému brzd a protiváh a dalším pojmům, které s tímto tématem souvisejí. Mým cílem je detailní analýza specifík dělby moci zejména legislativní, exekutivní a soudní moci, proto se práce bude věnovat především dělení horizontálnímu, ovšem se stručně nahlédne i na dělení vertikální. Po klasické dělbě moci na tripartici bude stručně pozornost věnována i České národní bance, Nejvyššímu kontrolní úřad a územní samosprávě.

Poslední část bude věnována dělbě moci v krizových stavech, tedy událostem, kdy stát musí zajišťovat bezpečnost hodnot i v případě rizik, a jeho

úkolem je tato rizika eliminovat. Pro tento účel jsou mu k nápomoci mimořádné prostředky a zároveň je státu dovoleno využívat zvláštních pravidel, která mu umožňují na tyto situace co nejrychleji a nejefektivněji reagovat. Jedná se o stav válečný, stav ohrožení státu, stav nebezpečí a nedávně velice diskutované téma, a to stav nouzový.

Tato práce bude využívat především Ústavu a zákony, aby bylo lépe porozuměno ústavnímu uspořádání České republiky a úlohám jednotlivých složek státních mocí. Dále bude využívána odborná literatura, odborné časopisy a judikatura, ve které dochází k aplikaci zásad dělby moci v České republice. Metody, jež budou užívány, jsou metody analýzy, popisu a syntézy.

1. Dělbba moci pohledem historie

1.1 Definice moci

Následující kapitola se bude věnovat teorie dělby moci pohledem historie, přičemž tento pojem se datuje až k myšlenkám dávných řeckých filozofů. Nejdříve je však nutné vymezit, co pojem moc vůbec znamená. Dle německého sociologa a ekonoma Maxe Webera pojem „moc“ znamená „*Šanci prosadit svou vůli v rámci sociálního vztahu i proti odporu, lhostejnost, na čem tato šance spočívá.*“¹

Dalšími pojmy, se kterými Weber pracoval, byly pojmy „politický svaz“ a „stát“. Politický svaz, tedy stát, je určité území, na kterém se vyskytuje hrozba fyzického donucení správním aparátem. Stát má legitimní monopol k fyzickému donucení a může užívat fyzické násilí.²

Po Weberovi se o definování pojmu moci pokoušelo spousta různých autorů, jako je například Thomas Hobbes, kdy jeho učení o moci říká, že moc je příčina změny i nezměny. Profesor Robert Alan Dahl, jeden z nejvýznamnějších světových politologů, ve své definici obsažené v článku *The Concept of Power* tvrdí, že „*A má moc nad B v míře, kdy B dělá něco, co by jinak nedělal.*“³

Jednu z nejdetailnějších definic nám poskytl polský sociolog a politolog Jerzy Wiatr, který moc vymezuje do určitých kategorií. První kategorií moci je moc behaviorální, která upravuje chování subjektů. Druhá moc je mocí teleologickou, ta slouží k naplňování účelů. Třetí je moc instrumentální, tato moc se váže ke specifickým prostředkům. Čtvrtá moc je mocí strukturální, která se odvozuje od vztahů vládnoucích a ovládaných. Pátá moc je definována tím, že má určitý vliv na jiné. Poslední, šestý typ moci, je moc konfliktní, tato moc zkoumá rozdělení statků v případě, že nastane konfliktní situace.⁴

Lze tedy říci, že moc můžeme chápat jako potenciál, donucení, vlastnost či také schopnost. Moc státní je vlastnost, která připadá státu jako nějaké struktuře.

¹ KYSELA, Jan. Dělbba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5. s 38

² Tamtéž s. 38

³ Tamtéž s. 39

⁴ Tamtéž s. 46

Státní moc vykonává stát pomocí orgánů, kdy v těchto orgánech v konečném důsledku rozhodují stejně jen lidé. Moc má schopnost působit především v případě, když je s tímto pojmem spojena autorita a subjekty jsou přesvědčeny o správnosti jejich postupů s odkazem na legitimitu.⁵

1.2 Počátky dělby moci

Dělba moci má za sebou staletí jak filozofického, tak politického vývoje, můžeme jí datovat až do dávných dob, kdy se tímto dělením zabýval Aristoteles. Tento slavný řecký filozof se ve 4. století před Kristem věnoval rozdělení složek v obci do tří základních kategorií. Za nejdůležitější složku považoval radu zabývající se společnými záležitostmi, která řešila problematiku týkající se války a míru, zákonů, smrti, vyhnání atd. Dále Aristoteles za další dvě složky považoval úřady a soudnictví.⁶

V republikánském Římě byla dle Polybia vytvořena správná dělba moci, kdy se zde mísily různé formy vlády, které byly také rozděleny do tří složek. Tato dělba moci fungovala na systému brzd a protiváh s tím, že zde byla monarchie, aristokracie a demokracie. Dle jeho názoru byl tento systém optimální z důvodu, že ani jedna z těchto složek nemá plnou moc a každá ze složek kontroluje výkon, balanc a korupci zbylých dvou. Tento názor nezastával pouze Aristoteles, dalšími zastánci tohoto myšlení byli například i Cicero a Platón. Všichni zastánci Polybiova názoru věřili, že pouze jedna složka nemůže mít v rukách veškerou moc a je potřeba, aby docházelo k separaci moci do více složek.⁷

Poté, co padla Římská říše a od konce středověku do 18. století, docházelo k výrazné koncentraci moci mezi vládci. V Anglii bylo důležitým milníkem vládnutí Olivera Cromwella. Za jeho období vlády docházelo k boji o moc mezi parlamentem a armádou. Cromwell rozlišoval pouze dvě složky moci – zákonodárnou, která má náležet parlamentu a moc výkonnou, která má být vykonávána protektorem. Toto dělení bylo Cromwellem popsáno v dokumentu,

⁵ KYSELA, Jan. *Dělba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády*. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5. s. 48

⁶ ARISTOTELÉS. *Politika*. 2. vyd. Praha: Rezek, 1998. ISBN 80-86027-10-4. s. 174-175

⁷ *Polybius and the Founding Fathers: the separation of powers*. (n.d.). Marshall Davies Lloyd's Home Page. Copyright © 2023 Marshall Davies Lloyd [cit. 10. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.mlloyd.org/mdl-indx/polybius/intro.htm>

který nese název Instrument of Government, přičemž tento dokument je možno přirovnat k ústavě státu.⁸

1.3 John Locke

Prvním moderním autorem, který se věnuje tomu, co má být dobrou vládou, byl John Locke. Poprvé se na politické scéně objevil v době, kdy v Anglii byla zavedena teorie smíšené ústavy. Jeho nejvýznamnějším dílem je spis *Dvě pojednání o vládě*, který byl publikován v roce 1690, tedy dva roky po slavné revoluci v Anglii, na jejímž základě se většina jeho děl se dostávala do popředí.

Locke v tomto díle rozlišuje tři základní složky moci: moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc federativní. Mocí zákonodárnou míní takovou moc, která stojí v popředí státu a stát politicky řídí, stejně tak má být tato moc používána pro obranu státu a zachování jeho hodnot. Moc výkonná má zákony provádět a moc federativní zahrnuje vnější vztahy státu.⁹ V tomto díle také zmiňuje rizika, která by nastala při spojení moci zákonodárné a výkonné, z tohoto důvodu vysvětluje jejich oddělení. Sloučení výkonné a federativní moci ovšem nezavrhuje, stejně jako fakt, že moc zákonodárná je nadřazena mocím ostatním.¹⁰

Lockovo myšlení je ovšem daleko širší. Hlavní myšlenkou tohoto anglického filozofa byla omezená vláda. Tuto myšlenku odvodil od existence přirozeného stavu. Přirozený stav pojímal jako stav, kdy lid má přirozená práva ještě před uzavřením společenské smlouvy. Mezi tato práva řadil právo na život, svobodu a vlastnictví.¹¹ K ochraně přirozených práv a na základě společenské smlouvy je zřízena politická moc. Pokud vláda ohrožuje některá z přirozených práv, mají ti, kterých se toto ohrožení týká právo postavit se na odpor. Jak již bylo výše zmíněno, z tohoto důvodu Locke odmítá spojení moci zákonodárné a výkonné, aby nedocházelo k jejímu výkonu pouze od jedné složky moci, ale docházelo ke vzájemné kontrole.¹²

⁸ TRYZNA, Jan, ed. *Dělba moci a její proměny*. Praha: Auditorium, 2019. ISBN 978-80-87284-80-3. s. 17-18

⁹ Tamtéž s. 18

¹⁰ HAPLA, Martin. *Dělba moci a nezávislost justice*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8478-0. s. 18

¹¹ KYSELA, Jan. *Dělba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády*. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5. s. 103

1.4 Charles – Louis Montesquieu

Montesquieu je velice významným představitelem teorie dělby moci a často tento pojem bývá spojován právě s jeho jménem. Tento francouzský filozof a politik je autorem z 1. poloviny 18. století.¹³ Jeho vliv na dělbu moci mělo především jeho dílo, které nese název *O duchu zákonů*. V tomto díle dělí moc do tripartice, a to na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Zároveň se věnuje vzájemným vztahům mezi touto triparticí a jejímu fungování.¹⁴

Dle Montesquieuho náleží zákonodárná moc sboru, který se dělí do dvou částí. První část sboru, která se podílí na zákonodárství, je běžný lid. Právě tato část se zabývá záležitostmi státu a obecně veřejnými otázkami. Druhá část sboru je ta část, která je vykonávána lidem z vyšších vrstev. Tato část funguje na určitém typu dědičnosti. Tito lidé pocházejí z noblesních a vážených rodů, stejně jako z dobrých statusů.

Výkonnou moc má panovník, tato funkce je funkcí stálou, na rozdíl od moci zákonodárné, která stále zasedat nemusí. Panovník jakožto moc výkonná má pravomoc k tomu, aby zákonodárnou moc svolával a odročoval, dále může uplatňovat vůči přijatým zákonům právo veta.¹⁵

Soudní moc přenechávali panovníci poddaným, není závislá ani nezávislá a mnoho předchozích autorů a filozofů se jí ani nevěnovalo. To, že ji Montesquieu zmiňuje, je spíše raritní.¹⁶ Soudní moc má být vykonávána těmi, kteří byli vybráni ze sboru lidu, a to vytvořením soudního tribunálu, který bude fungovat jen po určitý čas. Toto je především z důvodu, že lid se soudní moci bál, a díky tomuto principu bude tato moc neviditelná a neexistující, protože k jejímu výkonu není potřeba určité povolání či stav¹⁷.

¹³KYSELA, Jan. *Dělba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády*. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5. s. 109

¹⁴MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Přeložil Hana FOŘTOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2015. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-405-3. s. 182 a násl.

¹⁵KYSELA, Jan. *Dělba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády*. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5. s. 114

¹⁶Tamtéž s. 115

¹⁷MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Přeložil Hana FOŘTOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2015. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-405-3. s. 184

Tato tripartice mocí měla zásadní vliv v Americké deklaraci nezávislosti z roku 1776 i v Americké ústavě z roku 1787. Tvůrci amerických ústav, jako jsou Alexander Hamilton a James Madison si z Montesquiého brali náležitou inspiraci, a při tvorbě zákonů se jeho myšlenkami nechali značně ovlivnit. Americká ústava z roku 1787 obsahuje jako odraz jeho myšlení systém brzd a protiváh, kdy dochází ke kontrole mocí mezi sebou navzájem. ¹⁸

1.5 Jean Jacques Rousseau

Rousseau je autorem díla O Společenské smlouvě neboli o zásadách státního práva, ve kterém popisuje, že stát by měl fungovat na svrchovanosti lidu. Svrchovaná moc vzniká jako důsledek uzavření společenské smlouvy. Tato moc má být nezcižitelná a nedělitelná. Nezcižitelnost spočívá v tom, že stát je suverén a je tvořen členy, které spojuje obecná vůle. Tuto obecnou vůli stát pozná a postupem času ji formuluje do určitých zákonů. Nedělitelnost spočívá v podobném základu jako nezcižitelnost, nemůže být rozdělena, jelikož by se toto dělení dalo přirovnat k dělení lidského těla na jednotlivé části, musí být tedy v celku. ¹⁹

Poté, co je společenská smlouva uzavřena, je nutné stanovit zákony, kterými se má lid řídit. Za zákonodárnou moc neboli suveréna, se považuje lid. Není ale možné, aby se pro rozhodování o zákonech sešel lid celý, proto je zde zástupce lidu ve formě parlamentu, který rozhoduje o tom, co je pro lid nepříznivější. Předmět zákonů spočívá především v jejich obecnosti a lid je těmto zákonům podřízený, ovšem současně je vytváří. ²⁰ Rousseau dělí zákony na: (1) státní, které určují formu vlády, (2) občanské, ty se věnují vzájemným vztahům mezi občany a (3) trestní a zvykové, které spočívají v dodržování dobrých mravů a morálky. ²¹

Moc výkonná má být jakousi „spojkou“ mezi svrchovaným lidem a občany, kdy má právě vláda dohlížet na dodržování a provádění zákonů a udržování svobody. Vládu pojímá Rousseau jako celek, který je tvořen úředníky nebo vládci, a který je kontrolován suverénem, tedy lidem. ²²

¹⁸ TRYZNA, Jan, ed. *Dělna moci a její proměny*. Praha: Auditorium, 2019. ISBN 978-80-87284-80-3 s. 19

¹⁹ ROUSSEAU, J.J. Rozpravy: O společenské smlouvě. Praha: Svoboda, 1978, s. 222- 225

²⁰ Tamtéž s. 233-235

²¹ Tamtéž s. 250-251

²² Tamtéž s. 252-254

1.6 Hlediska dělby moci

Francouzská Deklarace práv člověka a občana ve svém článku číslo 16 říká, že „...*společnost, v níž není zajištěna dělba moci, nemá ústavu ...*“. Demokracie se sama podmiňuje tím, že moc je rozdělena a není v rukou jednoho jediného nositele.

Na dělbu moci se můžeme podívat ze šesti hledisek, kdy tato hlediska jsou označována jako formální, materiální, subjektivní, právní, funkcionální a institucionální.²³ Formální dělba moci znamená, že se tento typ moci odvozuje od formy právních aktů, opakem je moc materiální, která se chápe jako obsah těchto právních aktů.

Právní moc je chápána jako vlastnost právního aktu, může se jednat o jeho platnost, účinnost, právní moc či vykonatelnost. Subjektivní pojetí moci vychází od určitého orgánu a jedná se o jeho projev. Tímto projevem může být například vůle zákonodárního sboru.

Jedním z nejdůležitějších dělení je na moc horizontální a vertikální. Horizontální dělba moci znamená, že všechny orgány stojí na stejné úrovni. Jedná se o běžnou tripartici dělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. V současné době ovšem dochází k rozvolňování této tripartity, protože sílí moci centrálních bank a jiných kontrolních orgánů.²⁴ V případě vertikální dělby moci dochází k soustředění moci mezi orgány vyšších a nižších úrovní. Klasicky se jedná o projevy decentralizace moci v unitárních státech a dále například decentralizace, při které stát nechává část pravomocí obcím a krajům a jiným jednotkám, kdy si tyto jednotky mohou řídit určité záležitosti sami.²⁵

1.7 Klasifikace ústavních systémů

Pod pojmem ústavní systém rozumíme vztahy mezi nejvyššími orgány a jejich činnosti, vztahy mezi občanem a státem, vztahy mezi ústavně kvalifikovanými celky, volební systém a úpravu činnosti politických stran. Ústavní právo je všude pojímáno jinak, například mezi USA a západoevropskými zeměmi

²³ KYSELA, Jan. *Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-022-2. s. 287

²⁴ Tamtéž s. 288

²⁵ HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-395-7. s. 393

je značná odlišnost v případě zakomponování politických stran do ústavních systémů, kdy v USA stojí politické strany odděleně od něj a v západoevropské úpravě jsou jeho součástí. Tyto systémy můžeme dělit do několika kategorií.²⁶

1.7.1 Ústavní systém parlamentní

Jedná se o nejstarší ústavní typ západoevropského konstitucionalismu. Svě základy má v Anglii, kde začal vznikat během 19. století, rozšířil se do mnoha dalších zemí, stejně jako do České republiky. Ústavní systém v naší zemi je právě systémem parlamentním.²⁷

Tento druh ústavního systému funguje na reprezentaci, kdy ti, kteří mají volební právo, volí své zástupce a udělují jim mandát. Všichni tito zastupitelé se považují za samostatného činitele, ovšem rozhodují pouze jako celek. Nejdůležitějším orgánem je parlament, který je ústavním orgánem moci zákonodárné a náleží mu nejvyšší státní moc. Parlamentu je odpovědna vláda, která je složena z poslanců a ke svému výkonu potřebuje důvěru parlamentu. V případě, že nastane konflikt mezi vládou a parlamentem, rozhoduje o něm hlava státu, jakožto vrcholný arbitr. Hlava státu, kterou může být král či prezident, je zásadně neodpovědná za své jednání jinému orgánu. Odpovědnost za činnost hlavy státu nese buď ministerský předseda, nebo člen vlády.²⁸

1.7.2 Ústavní systém direktoriální

Tento systém zatím funguje pouze ve Švýcarsku, oproti systému parlamentnímu se liší ve dvou zásadních věcech. Není založen pouze na demokracii zastupitelské, ale převažuje v něm prvek demokracie přímé. Všechny zastupitelské orgány jsou voleny na základě referenda a to díky zásadě svrchovanosti lidu. Druhá změna oproti klasickému parlamentnímu systému je volba vlády. Vláda je označovaná ve Švýcarsku jako Federální rada a je volena.²⁹ Prezident zde vystupuje jako reprezentant státu, připravuje zasedání vlády a předsedá jim.³⁰

²⁶ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-687-7. s. 107

²⁷ Tamtéž s. 112

²⁸ Tamtéž s. 112 a násl.

²⁹ Tamtéž s. 116

³⁰ FILIP, Jan, Jan SVATONĚ a Kateřina ŠIMÁČKOVÁ. *Státověda: učební text pro bakalářské studium*. 3., nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-9294-5. s. 123

1.7.3 Ústavní systém prezidentský

Prezidentský ústavní systém, jehož hlavním představitelem jsou Spojené státy americké, v nejširší míře představuje princip dělby moci, kdy moc výkonná se ustanovuje bez závislosti na moci zákonodárné a moc soudní není závislá ani na jedné z nich. Je zde jediné omezení, a to tzv. brzdy a protiváhy, kdy toto omezení představuje prevenci toho, aby ani jedna ze složek neměla dominantní postavení a neohrozila tím tak demokratické zřízení.

„Prezidentský systém již podle svého názvu navádí představu velmi silného prezidenta, který je jediným vrcholným představitelem exekutivy.[...]Ale bylo by obrovskou chybou zužovat charakteristiku prezidentského systému na silného prezidenta a odtud vyvozovat převahu prezidenta, tj. exekutivy nad mocí zákonodárnou, v tomto systému.“³¹ Jedná se ale o přesný opak, systém brzd a protivah limituje tento model ve značné míře, právě on je pro něj velice významný.

Na základě tohoto uspořádání dochází v prezidentském systému k separaci a konkurenci jednotlivých mocí, což je změnou od systému parlamentního, jelikož v něm tyto tři moci fungují na základě spolupráce. Všechny tři státní moci, tedy moc zákonodárná (kongres), výkonná (prezident) a soudní (nejvyšší soud) se vzájemně brzdí a vyvažují.³²

Prezident je ústřední politickou osobností, která nepanuje, ale vládne. Stojí v čele vlády a je její hlavou, volí ji a odvolává na návrh a se souhlasem 2/3 přítomných senátorů. Vláda slouží jako poradní orgán prezidenta, on ji řídí, je mu podřízena a je její hlavou. Prezident si také sám vybírá ministry.³³ Při výběru ministrů musí dojít k potvrzení této prezidentské volby, kterou schvaluje senát.³⁴

1.7.4 Neoprezidenstký systém

Tento systém byl zaveden roku 1958 ve Francii a mezi ním a systémem parlamentním je mnoho rozdílů. V neoprezidenstkém (též poloprezidenstký

³¹ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-687-7. s. 119

³² Tamtéž s. 117 a násl.

³³ FILIP, Jan, Jan SVATOŇ a Kateřina ŠIMÁČKOVÁ. *Státověda: učební text pro bakalářské studium*. 3., nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-9294-5. s. 122

³⁴ KLÍMA, Karel. *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. 3., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-331-0. s. 228

systém) systému dochází k volbě prezidenta přímo občany, a zároveň je hlava státu vybavena mimořádnými pravomocemi. Prezident řídí výkonnou moc a podepisuje její nařízení a dekrety.

Mandát prezidenta zároveň zahrnuje funkci rozhodce pro případy, že dojde ke sporu vlády a parlamentu. Toto postavení je posíleno na takovou úroveň, že může po poradě s premiérem a předsedy sněmoven rozpustit Národní shromáždění. Co se týče vyhlášení nových zákonů, má pravomoc k tomu, aby byl celý zákon znovu projednán jako celek nebo pouze jeho část.³⁵ Při schůzích vlády v podobě ministerské rady jí předsedá právě hlava státu, a nikoliv předseda vlády.

Zákonodárna moc má pravomoci vymezené taxativně a vše ostatní je na základě klauzule svěřeno vládě. Pokud srovnáme ústavní systémy již výše zmíněné, a to prezidentský a parlamentní, je tento systém založen především na institutu přímé demokracie, tedy referenda.³⁶

³⁵ FILIP, Jan, Jan SVATONĚ a Kateřina ŠIMÁČKOVÁ. *Státověda: učební text pro bakalářské studium*. 3., nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-9294-5. s. 122

³⁶ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-687-7. s. 121 a násl.

2. Specifika dělby moci v České republice

Dělba moci je v ústavním systému České republiky vyjádřena v čl. 2, odst. 1 Ústavy: „*Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.*“. Ústavního soud ve svém nálezu konstatuje, že: „*Tato vzájemná vyváženost všech tří mocí je základem dobrého fungování demokratického systému.*“³⁷ Dále je moc také ukotvena separátně v hlavách dva, tři a čtyři. Ústava celkově obsahuje mnoho norem, které se dělby moci dotýkají a upravují vzájemné vztahy mezi jednotlivými orgány.

Dělba moci v Ústavě je mnohem širší, než klasický horizontální smysl, který upravuje dělení mezi nejvyššími ústavními orgány. Je zde i aspekt vertikální, kdy se jedná o vztah územní samosprávy s centrálními nebo vyššími orgány (tyto orgány mohou být například vláda, kraje, atd.).³⁸

Vedle dělení na klasickou tripartici Ústava pojednává o dalších institucích, kterými jsou Česká národní banka, Nejvyšší kontrolní úřad a územní samospráva. Je nutné si vymezit, zdali tyto instituce při rozboru Ústavy do dělby moci můžeme zahrnout. S ohledem na fakt, že tyto instituce mají určené úkoly, které jsou ve vztahu ke klasické dělbě moci velice podstatné (například kontrola státního rozpočtu Nejvyšším kontrolním úřadem), můžeme je považovat za samotné státní moci.³⁹

Moc zákonodárná je upravena v druhé hlavě Ústavy, tato úprava je natolik rozsáhlá, že zabírá jednu třetinu z celkových ustanovení Ústavy. Zákonodárnou mocí rozumíme tu část státní moci, která má pravomoc k vydávání zákonů, protože parlament je výlučným zákonodárcem v České republice. Parlament se dělí do dvou komor (toto dělení se označuje jako bikameralismus), a to Poslaneckou sněmovnu (dále jen „Sněmovna“) a Senát. Tyto komory od sebe odlišuje mnoho různých specifíků, jako je jejich počet členů, pravomoci, délka volebního období, atd.⁴⁰

³⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04

³⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 499

³⁹ Tamtéž s. 498-499

⁴⁰ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 130-134

Moc výkonná je zakotvena ve třetí hlavě Ústavy: „*Do výkonné moci spadá vše, co není ani zákonodárstvím, ani soudnictvím*“. ⁴¹Tato moc náleží hlavě státu, vládě, úřadům a státnímu zastupitelství. Tyto orgány nejsou vůči sobě ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti a není určena jejich hierarchie, je ovšem pojednáváno o jejich vzájemných vztazích. Mezi tyto vztahy patří především úprava mezi vládou a prezidentem, stejně jako mezi pravomocemi a působnostmi mezi nimi. Ani jeden z nositelů výkonné moci není jejím výhradním činitelem.⁴²

Soudní moc upravuje hlava čtvrtá Ústavy a náleží obecným soudům. Speciální postavení má Ústavní soud, který slouží jako soudní orgán ochrany ústavnosti. ⁴³ Hlavní funkce soudů je vyslovena v článku 90 Ústavy: „*Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.*“, jedná se tedy především o poskytování ochrany práv a náleží jim monopol k rozhodování o vině a trestu.

2.1 Zákonodárná moc

Demokracie v dnešní době je především ve formě parlamentarismu a centrálou tohoto systému je parlament, který je zastupitelským sborem lidu a lid reprezentuje. Parlament je v rámci dělby moci pod dohledem soudů a podléhá jejich kontrole.⁴⁴

Vnitřní dělba moci uvnitř moci zákonodárné byla poprvé přiznána v nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/05 z roku 2005. Tento náleží se týká zrušení zákona č. 96/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 238/1992 Sb., o střetu zájmů. Důležitý pro dělbu moci je odstavec VI., který upravuje dělbu moci mezi Poslaneckou sněmovnou a Senátem v průběhu legislativní činnosti.⁴⁵ Obě dvě komory by měli při výkonu svých pravomocí spolupracovat a fungovat vedle sebe, toto tvrzení použila Poslanecká sněmovna v důvodové zprávě k čl. 40 Ústavy, kdy

⁴¹ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 77

⁴² KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 521

⁴³ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 78

⁴⁴ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 54

⁴⁵ Nálež Ústavního soudu České republiky ze dne 22. 6. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 13/05

tento článek má: „Zabezpečit, aby obě komory mohly vedle sebe fungovat, aniž by se ohrozil legislativní proces. Jednání obou komor ve vzájemných vztazích musí být funkční. Obě komory nemohou jednat zcela nezávisle a bez vzájemné propojenosti.“⁴⁶

2.1.1 Parlament a jeho specifika

Jak již bylo zmíněno výše, Parlament je tvořen ze dvou komor, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Poslanecká sněmovna je tvořena 200 poslanci na období 4 let. Senát je tvořen 81 senátory, kteří jsou voleni na 6 let, a každé dva roky se mění jedna třetina z nich. Obě dvě komory nestojí vůči sobě v rovnoprávnosti, protože toto konstatování v Ústavě chybí, naopak se od sebe liší ve svých postaveních. Poslanecká sněmovna je vůči senátu v silnějším postavení a to na základě jejího vlivu na funkci parlamentu, co se zákonodárství týče. Toto silnější postavení je natolik dominantní, že můžeme hovořit až o jakési superdominanci Poslanecké sněmovny.⁴⁷

Ačkoliv mají komory vůči sobě rozdílné postavení, mají společnou působnost v rozsáhlé škále záležitostí, jedná se např. o volbu prezidenta nebo vyhlášení válečného stavu, v těchto případech je vyžadován souhlas od obou z nich. Pokud by tento souhlas nebyl dán oběma komorami, bylo by takové jednání neplatné.

Komorám náleží také specifické pravomoci, které může vykonávat pouze jedna z nich. Pouze Poslanecké sněmovně je odpovědná vláda a pouze Senát má právo udělovat souhlas se jmenováním soudců Ústavního soudu prezidentem.⁴⁸ Veškeré návrhy zákonů jsou předkládány pouze Sněmovně a pouze ona může překonat nesouhlas nebo připomínky, které byly postoupeny Senátem k návrhu zákona, který schválila.⁴⁹

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 13/05

⁴⁷ Právník, 2005, roč. 144, č. 5, s. 597 ISSN 0231-6625. KYSELA, Jan. Zákonodárský proces v České republice jako forma racionálního právního diskursu?

⁴⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 504 - 505

⁴⁹ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 137

Senát má pravomoc k vydávání tzv. zákonných opatření senátu, a to na základě článku 33 Ústavy. Tato opatření je možno přijímat v případě, že dojde k rozpuštění Poslanecké sněmovny.⁵⁰ Dále není možné ho rozpustit a to z důvodu, že platnost této komory trvá na základě platnosti Ústavy.⁵¹

Ústava zakotvuje určité zásady, které jsou pro český parlamentarismus charakteristické. Parlament má pravomoc k přijímání zákonů a ostatní orgány jsou k vydávání zmocněny jen na základě zákona a v jeho mezích.⁵² Parlament není jediným orgánem, kterému přísluší pravomoc legitimizace správních aktů, vedle něj mají na základě ústavního zmocnění tuto pravomoc i další orgány, kterými jsou vláda, ministerstva, jiné správní úřady atd. Je však nutné rozlišovat právní sílu jednotlivých předpisů, a to dle jejich dělení na primární a sekundární právní předpisy.⁵³

Mezi další zásady patří například odpovědnost vlády, která je vrcholným orgánem moci výkonné, Poslanecké sněmovně a její závislosti na vyslovení důvěry. Prezident republiky není ze své funkce odpovědný a jmenuje předsedu vlády, také přijímá demisi vlády. Prezident je též oprávněn rozpustit Poslaneckou sněmovnu, ovšem jak již bylo zmíněno výše, Senát rozpustitelný není.⁵⁴

Rozpustitelnost Poslanecké sněmovny je možná na základě článku 35 odst. 1 Ústavy. Poslanecká sněmovna může být rozpuštěna prezidentem republiky, a to pokud: Nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, neusnese se do 3 měsíců o vládním návrhu zákona, zasedání bylo přerušeno déle, než je přípustné a Sněmovna nebyla schopna se po dobu tří měsíců usnášet.

V těchto případech prezident Sněmovnu rozpustí, a to na návrh Poslanecké sněmovny usnesením, kdy s tímto usnesením souhlasila třípětinová většina všech

⁵⁰ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 508

⁵¹ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 137

⁵² Vojtěch Šimíček, Radovan Suchánek a kol., *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7. s. 280

⁵³ Tamtéž s. 281

⁵⁴ Tamtéž s. 280

poslanců. Důležité je také podotknout, že nemůže dojít k rozpuštění ve lhůtě tří měsíců před skončením volebního období.⁵⁵

2.1.2 Mandát a imunita

Mandátem rozumíme souhrn práv a povinností, které má člen parlamentu. Jedná se o zastupitelský vztah mezi poslancem či senátorem a voliči. Tento mandát vzniká pověřením od voličů, neboli volbou. Výkonem mandátu rozumíme výkon práv a povinností, které plynou z členství poslance a senátora v jedné ze dvou komor.⁵⁶

Jedná se o mandát volný, kdy tím rozumíme nezávislost výkonu práv a povinností členů parlamentu. V článku 22 Ústavy je rovněž zakotvena neslučitelnost tohoto mandátu s jinými funkcemi, jedná se o výkon funkce prezidenta, soudce a další funkce, které stanoví zákon.⁵⁷ Tyto funkce jsou dále upraveny v zákoně o střetu zájmů (zák. č. 159/2006 Sb.), který vyjmenovává neslučitelnost funkce člena parlamentu s pracovněprávním či služebním poměrem k České republice, pokud jde o jmenované funkce, dále bezpečnostní a ozbrojené sbory, Kancelář prezidenta a Kancelář Veřejného ochránce práv atd.⁵⁸

Povinnosti vyplývající z členství v komoře musejí být vykonávány poslancem či senátorem osobně, to znamená, že při výkonu funkce nemohou být nikým zastoupeni.⁵⁹

Mandát zaniká z ústavně vymezených důvodů, které jsou stanoveny v článku 25 Ústavy. Jedná se o odepření slibu či složení slibu s výhradou, uplynutí volebního období, vzdání se mandátu, vznikem neslučitelnosti funkcí podle článku 22 Ústavy. U poslanců zaniká mandát ještě rozpuštěním Poslanecké sněmovny a ztrátou volitelnosti.⁶⁰

⁵⁵ MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva*. 6., dopl. a aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-190-0. s. 72

⁵⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 292 - 301

⁵⁷ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 511

⁵⁸ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 106

⁵⁹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. 292 - 301

⁶⁰ MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva*. 6., dopl. a aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-190-0. s. 69

Imunita je institutem veřejnoprávní povahy, který není osobním privilegiem jednotlivce. Jedná se především o ochranu při jednáních parlamentu před zásahy veřejné moci. Jejím úkolem je umožnit členům parlamentu nerušeně a bez překážek vykonávat svou funkci.

Členové parlamentu mají garantovanou osobní nedotknutelnost ve velkém rozsahu. Všichni z členů mají přiznanou indemnitu, neboli imunitu materiální. Indemnita spočívá v nepostihnutelnosti za hlasování v Poslanecké sněmovně, Senátu nebo dalších orgánech. Imunita procesní znamená, že poslance či senátora není možné stíhat, a pokud ke stíhání má dojít, je vyžadován souhlas příslušné komory.

V případě projevů, které jsou učiněny na půdě parlamentu, jeho člen není možné je za tyto projevy trestně stíhat, ovšem může docházet k disciplinárním řízením. V případech, kdy dojde ke spáchání klasického přestupku, je na poslanci či senátorovi, zdali si vybere potrestání ve formě disciplinárního deliktu, či klasického správního řízení.

Disciplinární řízení slouží k potrestání jednání poslance či senátora, které by jinak bylo trestné nebo přestupkem. Je zahájeno na návrh mandátového a imunitního výboru nebo z vlastní iniciativy. Nejprve je provedeno šetření, po šetření přichází na řadu vyjádření poslance či senátora a následně dojde k jeho obhajobě. Výbor může rozhodnout tak, že uloží disciplinární opatření, nebo dojde k zastavení řízení. Opatření, která mohou být uložena, jsou například povinnost omluvit se za učiněný výrok, pokuta nebo sankce, která je stanovená zvláštním právním předpisem.⁶¹

2.1.3 Zákonodárny proces

Zákonodárným procesem rozumíme proces tvorby zákonů, který zpravidla končí vyhlášením legislativy ve Sbírce zákonů.⁶² Dle nálezů Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 (č. 37/2007 Sb.) je zákonodárny proces „*skutečným zdrojem legitimacy zákona*“⁶³. Toto bylo také potvrzeno Janem Kyselou. Dle jeho názoru je

⁶¹ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 169 - 172

⁶² MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva*. 6., dopl. a aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-190-0. s. 66

⁶³ Bod 38 nálezů Ústavního soudu České republiky ze dne 15. 2. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 77/06

zákon legitimní právě díky dodržení parlamentních procedur⁶⁴. Tento proces můžeme rozdělit do různých stádií:

- a) *Zákonodárna iniciativa,*
- b) *prvé čtení zákona,*
- c) *druhé čtení zákona,*
- d) *třetí čtení zákona, schválení zákona,*
- e) *zaslání zákona Senátu, případné nové projednání zákona, který byl vrácen,*
- f) *zaslání zákona prezidentu republiky k podpisu, popřípadě opětovné projednání jím vráceného zákona,*
- g) *vyhlášení zákona.*⁶⁵

Kysela dále tvrdí, že: „*Zákonodárna iniciativa znamená oprávnění zahájit zákonodárny proces kvalifikovaným způsobem nutícím Poslaneckou sněmovnu se návrhem zabývat*“⁶⁶ Pod tímto pojmem tedy rozumíme právo podat návrh zákona a povinnost zákonodárného orgánu se návrhem zabývat.⁶⁷ Návrh zákona se vždy předkládá v písemné formě dle § 86 Zákon č. 90/1995 Sb., zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny (dále jen „JŘPS“) a je nutné, aby obsahoval důvodovou zprávu. Nejčastějším navrhovatelem zákona bývá vláda.⁶⁸

Dle článku 41 odst. 2 Ústavy může návrh zákona podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku. Zvláštní ustanovení se týká návrhu o státním rozpočtu a návrhu státního závěrečného účtu. Na základě článku 42 Ústavy je tyto návrhy oprávněna podat pouze vláda. Návrhy zákonů se předkládají Poslanecké sněmovně dle § 41 odst. 1 Ústavy.

Projednání zákona je u nás děleno do tří čtení. Systém tří čtení je široce uplatňován po celé Evropě a my nejsme z tohoto systému výjimkou. V naší

⁶⁴ KYSELA, J.: *Zákonodárny proces v ČR jako forma racionálního právního diskurzu?* Právník 2005, roč. 144, č. 6, s. 589.

⁶⁵ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2006. ISBN 80-7380-000-4. s. 628.

⁶⁶ Tamtéž s. 629

⁶⁷ MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva*. 6., dopl. a aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-190-0. s. 66

⁶⁸ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 148

republiky jsme se k systému tří čtení vrátili v roce 1995, předtím, a to za doby první republiky, byla čtení pouze dvě.⁶⁹

První čtení je čtením diskuzním. Rozpravuje se o kvalitě a významu předloženého zákona, dále o jeho účelu a o tom, co by měl přinést. Dle § 90 JŘPS návrh zákona uvádí navrhovatel a po něm vystupuje zpravodaj. V této fázi se Poslanecká sněmovna může usnést, zda návrh bude vrácen navrhovateli k dopracování, či že se návrh zákona zamítá, popřípadě může být předán k projednání výborům.⁷⁰ Pokud nedošlo k zamítnutí návrhu zákona, je tento návrh postoupen sněmovnímu výboru. Výbor má 60 dnů na to, aby návrh zákona projednal. Tato lhůta není fixní a může být prodloužena i zkrácena.

Výbory mají velice často pozměňovací návrhy k předloženým zákonům. V některých případech dospějí výbory k tomu, že návrh zákona změní kompletně a předloží Poslanecké sněmovně tzv. komplexní pozměňovací návrh.⁷¹ Jejich jednání se řídí § 32 JŘPS. Jednání výborů jsou na základě § 37 JŘPS veřejná a účastní se jich poslanci a další osoby, které jsou uvedeny v zákoně.

Druhé čtení je čtením nejdůkladnějším, nejdelším a nejvýznamnějším. Koná se při něm rozsáhlá diskuze, která následuje po obecné rozpravě.⁷² Návrh zákona je uveden navrhovatelem, tím bývá ve většině případů příslušný ministr. Po přednesu navrhovatele přichází na řadu zpravodaj, který má za úkol seznámit Sněmovnu s doporučením výboru. Následně se koná náležitá a podrobná rozprava, při které má každý poslanec pravomoc k podání pozměňovacích návrhů a to na základě § 94 odst. 1 JŘPS⁷³.

Závěrem druhého čtení je jeho opětovné projednání garančním výborem, ten má možnost zaujmout buď doporučující či nedoporučující stanovisko a

⁶⁹ WINTR, Jan. Česká parlamentní kultura. Praha: Auditorium, s. r. o., 2010. ISBN 978-8087284-13-1. s. 137

⁷⁰ JIRÁSEK, Jiří. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 148

⁷¹ WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 80-81

⁷² JIRÁSEK, Jiří. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 148

⁷³ WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 81

následně sněmovně navrhne pořadí, ve kterém má Sněmovna hlasovat ve třetím čtení.⁷⁴

Poslední, třetí čtení, lze dle § 95 odst. 1 JŘPS „zahájit nejdříve za 72 hodin po doručení pozměňovacích, popřípadě jiných návrhů poslancům.“ Jedná se o čtení především technického rázu, kdy jeho podstata spočívá pouze k opakování čtení druhého, popřípadě jakožto řízení formální, ve kterém probíhá korekce znění zákona (může se jednat například o gramatické chyby).⁷⁵ Závěrem tohoto čtení je vyslovení souhlasu Sněmovny s návrhem zákona ve znění, v němž byl předložen, či ve formě s pozměňovacími návrhy.⁷⁶

Pokud dojde k přijetí zákona parlamentem, je postoupen prezidentu republiky. Prezident má tzv. prezidentské veto, tedy pravomoc vetovat zákon, který byl přijatý Poslaneckou sněmovnou a to na základě článku 50 Ústavy. Tato pravomoc prezidenta spočívá v tom, že hlava státu může do 15 dnů vrátit přijatý zákon. Vrácení je ale limitováno a výjimkou z něj je zákon ústavní, u něj tuto pravomoc prezident uplatnit nemůže. V případě, že dojde k užití práva veta hlavou státu, Sněmovna hlasuje o návrhu zákona znovu. Pokud dojde k situaci, že opětovné hlasování přehlasuje prezidenta nadpoloviční většinou všech poslanců (konkrétně tedy 101 hlasy), je zákon vyhlášen.⁷⁷

Dle článku 51 Ústavy je nutné podepsat přijatý zákon předsedou Poslanecké sněmovny, prezidentem a předsedou vlády. Veškeré zákony se vyhláší ve Sbírce zákonů a nabývají platnosti vyhlášením v této sbírce. Účinnost zákona je stanovena výslovně v posledním ustanovení, pokud tomu tak ale není, platí, že účinnost nastává 15. dnem po vyhlášení. Důležité je zmínit pojem legisvakantní lhůta. Tato

⁷⁴ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8. s. 83-86

⁷⁵ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. Plzeň, 2006. ISBN 80-7380-000-4. s. 630

⁷⁶ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8. s. 83-86

⁷⁷ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 84

lhůta běží mezi dnem platnosti a účinnosti a slouží především k tomu, aby se občané mohli se zákonem seznámit.⁷⁸

2.1.4 Odchyly v legislativním procesu

Za zmínku ještě stojí tzv. odchyly v legislativním procesu. Odchyly znamenají situace, kdy legislativní proces probíhá odlišně od výše zmíněného schématu. V první řadě se jedná o přijímání volebního zákona, zákona o jednacím řádu Senátu a zákona upravujícího vztahy mezi parlamentními komorami. V tomto případě je zapotřebí, aby na základě článku 40. Ústavy vyslovily souhlas obě dvě komory. Není možné, aby došlo k přehlasování senátu.

Dalším případem je ústavní zákon, kde je nutné, aby došlo k vyslovení souhlasu Poslanecké sněmovny (třípětinové většiny všech poslanců) a Senátu (třípětinové většiny všech přítomných senátorů). Další situací je přijetí zákona o státním rozpočtu. Pravomoc k jeho projednávání má pouze jedna komora, a to Poslanecká sněmovna. Co se týče tohoto návrhu, jak již bylo výše zmíněno, může být podán pouze vládou. Poslední situací je stav legislativní nouze, který bude detailněji rozebrán v poslední kapitole.

2.2 Výkonná moc

Výkonná moc je zakotvena v Ústavě v hlavě třetí, kdy dle Ústavy tvoří moc výkonnou tři hlavní orgány, jimiž jsou vláda, prezident a státní zastupitelství. Co se týče hierarchie těchto orgánů navzájem, ústava neposkytuje vztah jejich vzájemné nadřazenosti či podřazenosti a žádná hierarchie není dána. Ani jeden z těchto orgánů není výlučným nositelem moci výkonné, ale můžeme tvrdit, že zde přesto existují určité vztahy, které se týkají dělby moci mezi nimi. Pokud se budeme zabývat státním zastupitelstvím, jeho postavení v moci výkonné je rozsáhlou tradiční problematikou.⁷⁹

⁷⁸ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 84

⁷⁹ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 521

2.2.1 Prezident republiky

Prezident republiky bývá tradičně označován jako hlava státu. Právě on má za úkol, již dle tohoto označení, stát reprezentovat navenek a zastupovat jej.⁸⁰ Pozice prezidenta je pozicí relativně samostatnou, a to nejen jako „hlavy státu“, ale i v případech, kdy dochází ke spolupodpisům jeho rozhodnutí. Toto vytváří určitou „kohabitaci“ po Česku, neboli součinnost jinak lišících se funkcionářů. Dle J. Janstové vystupuje prezident jakožto „autokrat“ v případech, kdy ke svým rozhodnutím není potřeba podpisu vlády.⁸¹

Předchozí úpravy obsahovaly ustanovení, že Praha je hlavním sídlem hlavy státu, současná Ústava ale nic takového nestanovuje.⁸² Sídlu prezidenta si ale můžeme dovést ze zákona č. 114/1993 Sb., o Kanceláři prezidenta republiky v § 3 odst. 1. Zde je následující úprava, že *„Kancelář vykonává právo hospodaření k nemovitému majetku České republiky tvořícímu areál Pražského hradu, k zámku Lány a k ostatním nemovitostem tvořícím s nimi jeden funkční celek a pečuje o ně jako o sídlo prezidenta republiky.“*⁸³

2.2.2 Volba prezidenta

Ustanovení prezidenta probíhá na základě přímé volby, což je rozdílné oproti minulosti, protože v minulosti docházelo k nepřímé volbě oběma komorami parlamentu.⁸⁴ Přímá volba na našem území probíhá od roku 2013 na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním.

Za hlavní odůvodnění pro přímou volbu byl fakt, že občané by se měli více podílet na správě věcí veřejných a přímo rozhodovat a obsazovat post prezidenta. Jako negativa a argumenty proti zavedení přímé volby byly dávány argumenty, že tato volba odpovídá spíše prezidentskému, než neoprezidentskému systému. Další

⁸⁰ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 170

⁸¹ KLÍMA, Karel. *O právu ústavním*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-757-5. s. 90

⁸² SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 551 - 563

⁸³ Zákon č. 114/1993 Sb., o Kanceláři prezidenta republiky § 3 odst. 1.

⁸⁴ Tamtéž s. 551 - 563

odborníci tvrdili, že tato volba není pro Českou republiku tradicí, a neodpovídá ústavnímu a politickému systému naší země.⁸⁵

Dle průzkumů, které probíhaly ještě před zavedením přímé volby, si většina občanů tento typ volby přála.⁸⁶ Pro inspiraci byly použity státy jako Rakousko, Irsko a Finsko, kde byla zavedena přímá volba prezidenta ještě dlouho před námi. Rozmach způsobu této volby ve střední a východní Evropě přišel v 90. letech 20. století, kdy došlo k zavedení přímé volby například v Polsku, Litvě a Slovinsku.⁸⁷ Návrh na změnu Ústavy sahá až do roku 2001, kdy tuto změnu, která se týkala volby prezidenta přímou volbou, předložili poslanci Čtyřkoalice. Tento návrh byl ovšem zamítnut, stejně jako jeho čtyři další varianty, které byly předkládány různými poslanci.⁸⁸

V současné době lze dle článku 57 odst. 1 Ústavy zvolit prezidentem jen občana, který je volitelný do senátu, tedy takového, který dosáhl věku minimálně 40 let. Délka funkčního období je pět let. Článek 56. odst. 2 Ústavy obsahuje specifika navrhování prezidentského kandidáta, dle kterých je možné navrhnout kandidátem toho, kdo je občanem České republiky a nasbíral na petici 50 000 podpisů občanů České republiky. Zároveň navrhnout prezidenta na základě tohoto článku může dvacet poslanců a deset senátorů. Počet podpisů v petici je v důvodové zprávě odůvodněn tím, že je zapotřebí skutečné podpory kandidáta a potřeba zamezení nadměrného počtu kandidátů do této funkce.⁸⁹

2.2.3 Pravomoci prezidenta

Prezidentské funkce dělíme na kontrasignované a nekontrasignované. Kontrasignované pravomoci potřebují ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, nekontrasignované nikoliv. V případě

⁸⁵ CHARVÁT J., BRUNNEROVÁ O., PETŘÍK M. Diskuse o zavedení přímé volby prezidenta v ČR: argumenty pro a proti přímé volbě. In: CHARVÁT, Jakub a Petr JUST. První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. ISBN 978-80-86855-96-7. s. 64

⁸⁶ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 174 - 175

⁸⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 551 - 563

⁸⁸ KUDRNA, Jan. Přímá volba prezidenta – konec cesty trvající 23 let. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2011, roč. 57, č. 4, s. 18 ISSN 0323-0619

⁸⁹ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1.. s. 175

kontrasignovaných pravomocí se může stát, že předseda vlády či jím pověřený člen vlády akt nepodepíše, což vede k jeho neplatnosti.⁹⁰ Nekontrasignované pravomoci jsou stanoveny v článku 62 Ústavy, jedná se o:

- a) *Jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,*
- b) *svolává zasedání Poslanecké sněmovny,*
- c) *rozpouští Poslaneckou sněmovnu,*
- d) *pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,*
- e) *jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy*
- f) *jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu*
- g) *odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zhlazuje odsouzení*
- h) *má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,*
- i) *podepisuje zákony*
- j) *jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,*
- k) *jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.⁹¹*

Většinový výčet pravomocí prezidenta je stanoven v článku 62 a 63 Ústavy, ovšem i v nějakých dalších ustanoveních. Některé z nich nejsou zakotveny v zákonech na ústavní úrovni a nacházejí se v běžných zákonech. Jedná se o určitá práva a povinnosti, mezi které můžeme zahrnout i jakési „zvyklosti“, které nemusejí ani vyplývat z právních předpisů. Mezi tyto zvyklosti řadíme například účast na oficiálních státních oslavách, projevy a poselství při příležitostech jako jsou novoroční projevy a jiné oslavy.⁹²

Pravomoci prezidenta můžeme dělit podle jejich funkcí na reprezentační, moderační, garanční a pravomoci s vyvažovacími prvky. Většina pravomocí prezidenta má reprezentační povahu. Dle článku 63 odst. 1 Ústavy zastupuje stát navenek, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, je vrchním velitelem ozbrojených sil, atd. Další pravomoci plynou z klasických zákonů, mezi nimiž je

⁹⁰ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 98

⁹¹ Ustanovení článku 62 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁹² SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 551 - 563

například pravomoc jmenovat profesory a rektory vysokých škol. Jakožto reprezentant státu má prezident symbolizovat stát dovnitř i navenek.⁹³

Funkce moderační zahrnuje pravomoc prezidenta jmenovat a odvolávat členy vlády a přijímat jejich demise. Na základě Ústavy může prezident rozhodnout i o rozpuštění Poslanecké sněmovny. Při výkonu těchto pravomocí má prezident jistou volnost, kdy tato volnost má přispět ke snadnému řešení politických sporů.

Garanční funkce znamená pravomoc prezidenta strážit hodnoty a garantovat řád. Právě na základě této funkce může prezident vracet zákony a podávat návrh na zrušení zákonů Ústavnímu soudu. Díky pravomoci vracet zákony je ošetřeno, aby vláda nehrála dominující roli nad Parlamentem, jak by tomu bylo, kdyby měla pravomoc k vracení zákonů jako prezident republiky. Vláda je limitována tím, že na rozdíl od prezidenta může podávat návrhy zákonů. Garance spočívá i v udělování milosti.⁹⁴ Milost je osobní právo, na rozdíl od amnestie, která podléhá kontrasignaci předsedy vlády.⁹⁵

Za vyvažovací prvek pro dělbu moci je také funkce prezidenta jmenovat soudce Ústavního soudu a obecných soudů, jmenování prezidenta a viceprezidenta NKÚ a jmenovat členy Bankovní rady ČNB. Toto slouží především k vyvážení, aby nedocházelo k dosazování nezávislých orgánů Poslaneckou sněmovnou nebo vládu, a ty aby nebyly v tak mocné pozici.⁹⁶

2.2.4 Imunita prezidenta republiky

Hlava státu není z výkonu funkce odpovědná a není možné ji odvolat. Trestní stíhání je možné pouze ve dvou případech na základě článku 65. Ústavy, a to pokud se dopustí velezrady či pro hrubé porušení Ústavy. Pokud nedojde ani k jednomu z těchto dvou případů, není možno prezidenta trestně stíhat, zadržet, či stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt.

⁹³ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 98 - 99

⁹⁴ Tamtéž s. 99

⁹⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 592 - 624

⁹⁶ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7. s. 99 a násl.

Oba dva tyto instituty jsou zahrnuty v termínu *impeachment*. Právě díky tomuto termínu je možno prezidenta stíhat nejen pro velezradu, ale i pro hrubé porušení Ústavy či ústavního pořádku, kdy právě skutkové podstaty těchto dvou deliktů byly do Ústavy přeneseny. Ústavní pořádek je definován v Ústavě v článku 112. odst. 1 a dle tohoto ustanovení jej tvoří Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. 6. 1992.⁹⁷

V případě výše dvou zmíněných důvodů pro jeho stíhání je potřeba souhlas Senátu a toto trestání probíhá na základě obžaloby od něj před Ústavním soudem. Jediným trestem, ke kterému může dojít, je ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt.

Tato žaloba je podávána Senátem se souhlasem Poslanecké sněmovny. V případě, že by došlo k dopuštění se trestného činu prezidentem republiky před nabytím jeho úřadu, došlo by k dočasnému vyloučení trestního stíhání po dobu výkonu této funkce.

Velezrada je upravena v článku 65 odst. 2 Ústavy, kde je obsažena její definice. Velezradou se rozumí jednání prezidenta republiky směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i jejímu demokratickému řádu.

Co se týče řízení před Ústavním soudem, v případě těchto deliktů, je upraveno ve speciálních předpisech, které jsou obsaženy v zákoně o Ústavním soudu. Výše zmíněný trest není zahrnut v systému klasických trestněprávních sankcí, a to z důvodu, že není trestněprávním deliktem, nýbrž je deliktem, který má ústavněprávní charakter.⁹⁸

2.3 Vláda

Vláda má zvláštní postavení v soustavě orgánů výkonné moci. Definici vlády najdeme v článku 67 Ústavy, který vládu definuje jako vrcholný orgán

⁹⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 647 - 659

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3. s. 87 - 88

výkonné moci. Vláda se skládá z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů, v čele ministerstev stojí právě ministři a místopředsedové vlády, kteří je řídí. Počet členů, kteří jsou ve vládě, není pevně Ústavou stanoven. Vláda, jakožto kolegiální orgán, rozhoduje kolegiálně a na základě článku 76. Ústavy rozhoduje nadpoloviční většinou všech svých členů.

Vláda je chráněna v systému dělby pomoci pomocí Ústavního soudu, který jí poskytuje ochranu. Vládě nemohou být Sněmovnou dávány závazné a vynutitelné úkoly, a dále nemůže docházet k jejímu ovlivňování ze strany Sněmovny. Co se týče postavení vůči sněmovně, je vláda posílena, a to na základě principu, který posiluje pozici vlády a jejího předsedy.⁹⁹

Vůči moci soudní stojí vláda v postavení takovém, že nese odpovědnost, aby byla zajištěna soudní moc nezávislými a nestrannými soudy. Soudci jsou jmenováni prezidentem a jejich jmenování je možné se spolupodpisem předsedy vlády, nebo jím pověřeného ministra.¹⁰⁰

2.3.1 Sestavování vlády a žádost o vyslovení důvěry

Při sestavování vlády je velice důležitá pravomoc prezidenta, který jmenuje a odvolává všechny členy vlády a přijímá jejich demisi. Sestavování vlády probíhá vždy po každých volbách do Sněmovny, a to díky tomu, že vláda podává demisi po každé ustanovující schůzi sněmovny.

Veškeré sestavování probíhá tak, že v první řadě hlava státu jmenuje předsedu vlády, a to na základě článku 68 odst. 2 Ústavy. Tento předseda podává návrh na jmenování ostatních členů vlády, a prezident je tímto návrhem vázán. Nemůže docházet k situacím, aby jmenoval někoho, kdo nebyl navrhnutý od předsedy. Odmítnutí návrhu na jmenování je možné, ale zcela výjimečné, protože předseda nese odpovědnost za její složení.

⁹⁹ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8. s. 95 - 96

¹⁰⁰ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 233

Po jmenování vlády přichází na řadu žádost Poslanecké sněmovně o vyslovení důvěry. Toto se musí dít do 30 dnů od jmenování.¹⁰¹ V Ústavě jsou rozlišeny případy, kdy dochází k požádání o důvěru vládou jako celkem, a ne pouze jejího předsedy. Není však možné, aby jednotlivý člen vlády požádal o vyslovení důvěry jakožto samostatný subjekt. JŘPS upravuje postup jednání Sněmovny o žádosti vlády o vyslovení důvěry, konkrétně ustanovení § 82 a 83.

Odmítnutí důvěry není nikde upraveno, je tedy možné odmítnout vyslovení důvěry z jakýchkoliv důvodů, protože zákonná úprava tohoto institutu zcela chybí. Dokonce může docházet k tomu, že důvod nebude zcela dán.

Můžeme rozlišovat dva typy vyžádání důvěry vlády. Prvním typem je již výše zmíněný obligatorní důvod, a dále to mohou být důvody fakultativní. Obligatorní je zakotven v článku 68 odst. 3 Ústavy, kdy vláda požádá o vyslovení důvěry do 30 dnů od svého jmenování (může ale docházet k tomu, že žádost bude podána i dříve, dolní hranice není stanovena, stanovena je pouze hranice horní). Institut fakultativního vyslovení důvěry není v praxi tak častý, jedná se spíše o institut raritní. Fakultativní vyslovení bylo použito pouze jednou, a to v roce 1997, kdy došlo k odmítnutí vládou Václava Klause, který tuto žádost odmítl s odůvodněním, že se náš stát nachází ve špatné ekonomické situaci.¹⁰²

Obligatorní demise vlády navazuje na odmítnutí důvěry a je upravena v článku 73 odst. 3 Ústavy. Jedná se o povinnost podat demisi v případech, kdy Poslanecká sněmovna odmítne vyslovit vládě důvěru, či pokud jí vyslovila nedůvěru. Třetím případem k obligatorní demisi je ukončení schůze nově zvolené Poslanecké sněmovny. Dle § 23 – § 28 JŘPS se ukončením ustanovující schůze rozumí vyčerpání jejího programu, především tedy složení slibu poslanců, ustanovení mandátního a imunitního výboru atd.

Lhůta pro demisi stanovena není, je pouze stanoveno, že by tak mělo být učiněno v přiměřené době a bez zbytečného odkladu. Sankce pro nesplnění této

¹⁰¹ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8. s. 97 - 98

¹⁰² SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 702 - 706

povinnosti jsou upraveny v článku 75 Ústavy, dle tohoto ustanovení prezident vládu odvolá na základě protiústavní nečinnosti.

Demise může být i fakultativní. Rozhodnutí o fakultativní demisi je rozhodnutím kolektivním, a děje se tak na základě většinového rozhodnutí. Podává se prezidentu republiky a podává ji předseda vlády (pokud ji chce podat jednotlivý člen vlády, činí tak právě prostřednictvím předsedy). Prezident může a nemusí demisi přijmout, je čistě v jeho rukách, zdali tak učiní, či nikoliv.

Účinky demise nastávají od doby, kdy je přijata prezidentem, ne pouhým podáním předsedou vlády. Aby nedocházelo k bezvládí, je tento případ Ústavně ošetřen. Prezident pověří vládu v demisi prozatímním výkonem její funkce, a tato funkce bude vykonávána až do doby, než nedojde ke jmenování nové vlády.¹⁰³ Vyslovení nedůvěry se událo v České republice pouze jednou, a to v případě druhé vlády Miroslava Topolánka v roce 2009.¹⁰⁴

2.3.2 Ministerstva a jiné správní úřady

Soustava orgánů moci výkonné je dovozena v článku 67 odst. 1 Ústavy, vládě je na základě kompetenčního zákona svěřeno řízení, kontrola a sjednocování činnosti ministerstev.¹⁰⁵ Pojem správní úřad definoval Kopecký, který uvádí, že „*Správní úřad lze vymezit jako organizační jednotku (zde státu), která je zřízena zákonem a již je zákonem svěřena působnost v oblasti výkonu státní správy. Správní úřad je navenek ohraničen od jiných organizačních jednotek subjektu veřejné správy.*“¹⁰⁶

Definici ministerstva Ústava neobsahuje, lze ale tvrdit, že se jedná o zvláštní orgán, který řídí určitý resort. Rozsah tohoto resortu je zpravidla určen více zákony. Ministerstva a jiné správní úřady, a to včetně orgánů územní samosprávy mají

¹⁰³ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s 130-134 s. 224 - 226

¹⁰⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 707

¹⁰⁵ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s 130-134 s. 233

¹⁰⁶ KOPECKÝ, M. K institutu pracovišť a jiných územních útvarů správních úřadů. *Správní právo odborný časopis pro oblast státní správy a správního práva*, 2013, č.2, s. 89.

pravomoc k vydávání právních předpisů, na základě článku 79 Ústavy. Jedná se o podzákoné předpisy a Ústava stanovuje podmínky pro jeho vydání.¹⁰⁷

2.3.4 Státní zastupitelství jako součást moci výkonné

V článku 80 Ústavy je zařazeno státní zastupitelství pod mocí výkonnou, tento orgán je zvláštním a nezastupitelným. Státní zástupce může kromě řízení trestního vstoupit i do řízení občanských, nebo podat návrh na jejich zahájení.¹⁰⁸ Hlavní funkcí státního zastupitelství je zastupování veřejné žaloby, dle slov Schelleho: „*Veřejná žaloba představuje institut, jehož hlavním úkolem je ochrana obecných, veřejných zájmů společnosti, resp. ochrana dodržování zákona a účast na soudním řízení. Ochranou obecných zájmů rozumíme ochranu lidských práv, ochranu majetku, životního prostředí, ochranu života a zdraví osob atd., jež je stát povinen zajišťovat v rámci plnění své funkce garanta nedotknutelnosti těchto hodnot.*“¹⁰⁹

Státní zastupitelství je dále upraveno v zákoně č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství. Ačkoliv je zařazeno pod moc výkonnou, není žádným z jiných orgánů považováno za typický orgán moci výkonné. Například Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 28. 6. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 17/10 definuje státní zastupitelství jako orgán sui generis.¹¹⁰ Pokud se krátce podíváme do minulosti, za zajímavost stojí říct například to, že při sepisování první Ústavy České republiky bylo státní zastupitelství řazeno pod moc soudní a původní článek 96 zněl: „*Veřejnou žalobu v trestním řízení zastupuje státní zastupitelství; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.*“¹¹¹

¹⁰⁷ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 532

¹⁰⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 533 - 534

¹⁰⁹ NEDOROST, Libor, OTOUPALÍKOVÁ, Jana, SCHELLE, Karel, VĚTROVEC, Vladislav. *Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3. s. 88-89

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 17/10.

¹¹¹ SYLLOVÁ, Jindřiška; VALENTA, Petr. K ústavnímu a právnímu postavení státního zastupitelství a prokuratury na území České republiky (kompilace zdrojů). Parlamentní institut [online]. Publikováno 1. 9. 2015 [cit. 26.03.2023]

Ministr spravedlnosti je nadřízeným nejvyššímu státnímu zástupci a vykonává nad ním dohled.¹¹² Dohled může být dále vertikální a horizontální. Vertikální dohled znamená, že různé stupně státního zastupitelství se kontrolují navzájem. Horizontální dohled nám označuje dohled, který je uvnitř státních zastupitelství a provádí ho vedoucí státní zástupce, nebo státní zástupce, který je vedoucím pověřen, a dozorovány jsou jednotliví státní zástupci určitého státního zastupitelství.¹¹³

Ministerstvo spravedlnosti vykonává jeho správu, nejedná se ovšem o vztah nadřízenosti či podřízenosti. Dává pouze státnímu zastupitelství pokyny k jeho řádnému výkonu. Státní zastupitelství je děleno vertikálně na jednotlivé stupně, a to:

- 1) *Nejvyšší státní zastupitelství,*
- 2) *vrchní státní zastupitelství,*
- 3) *krajské státní zastupitelství,*
- 4) *okresní státní zastupitelství.*¹¹⁴

2.4 Moc soudní

Soudní moc je upravena ve čtvrté Hlavě Ústavy. Ústava dělí dvě zásadní koncepce ochrany práv, a to soudní kontrolu ústavnosti a obecné soudy, které tvoří vertikální soustavu. Jedním z nejdůležitějších principů, který ovládá tuto část moci je nezávislost a nestrannost soudů.¹¹⁵

Definic soudu je mnoho, lze jej ale charakterizovat jako: „*Orgán státu, tedy orgán veřejné moci, jenž vykonává soudní moc, tj. orgán, kterému přísluší na základě zákona a jménem státu nezávisle rozhodovat v právních věcech*“.¹¹⁶

¹¹² KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 533 - 534

¹¹³ PAVLÍČEK, Václav a Věra JIRÁSKOVÁ. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-506-7. s. 480 - 481

¹¹⁴ *Struktura státního zastupitelství | Více o státním zastupitelství - Soustava státního zastupitelství ČR. Soustava státního zastupitelství [online]. Copyright © 2023 Nejvyšší státní zastupitelství [cit. 26.02.2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/struktura-sz/>*

¹¹⁵ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 540

¹¹⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 845

Soudy jsou státními orgány, neboli organizačními složky státu a nemají právní subjektivitu.¹¹⁷Soudy, které vykonávají soudní moc, ji vykonávají jménem republiky, a proto veškerá meritorní rozhodnutí musejí obsahovat v úvodu „jménem republiky“. Toto zdůraznění slouží především k tomu, aby bylo řádně podotknuto, že nositelem práv a povinností není soud jako takový, ale sám stát.

Soudnictví je základní funkcí státu, která je funkcí nejstarší, a to z důvodu, že právě tato část moci pravděpodobně předcházela ještě moci zákonodárné a veřejné správě. Počátky soudnictví můžeme datovat až do řeckých a římských lidových shromáždění. Moderní soudnictví má své počátky v Evropě v 18. a 19. století.¹¹⁸

2.4.1 Principy soudnictví

Soudnictví je ovládáno určitými principy, které jsou uvedeny v Ústavě a Listině. Tyto principy nám vyjadřují způsob, jakým je soudnictví založeno a od kterých se odvíjí. Tyto ústavní principy zahrnují nestrannost soudce, nezávislost soudní moci a soudce, ústnost a veřejnost jednání, rovnost práv účastníků a výlučnost soudů, že jen soudy mají pravomoc rozhodovat o vině a trestu.

Činnost soudů je také ovládána zásadami, kterými se musí řídit. Tyto zásady, kterými se soudci musí řídit při své činnosti, zahrnují presumpci nevinoty, tedy že každý, proti němuž se řízení vede, je považován za nevinného až do vyslovení viny. Zákaz retroaktivity, pod čímž rozumíme zákaz zpětné účinnosti zákona. Dále ne bis in idem, kdy tato zásada značí nemožnost stíhat osobu pro čin, pro nějž byla již pravomocně odsouzena. V poslední řadě se jedná o zákaz stíhání subjektů a zbavení jejich osobní svobody z jiných důvodů, než které stanoví zákon a zákaz vzetí do vazby bez zákonných důvodů.

Procesní práva účastníků, která upravují jak Ústava, tak Listina, popřípadě i jiné zákony mají také významné postavení při soudních řízeních. Všichni účastníci jsou si před soudem rovni, mají právo na právní pomoc v řízení před soudem,

¹¹⁷Vojtěch Šimíček, Radovan Suchánek a kol., *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7. s. 964

¹¹⁸SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 841 - 860

mohou odepřít výpověď, mají právo na veřejné projednání věci bez zbytečných průtahů a právo na tlumočníka.¹¹⁹

Nezávislost soudce můžeme chápat jako klasický ústavní princip, který nám vyjadřuje povinnost soudce, aby svobodně a bez jakéhokoliv ovlivňování rozhodoval ve věci. Tato nezávislost je vyjádřena i ve slibu, který soudci dávají, tento slib je uveden v zákoně č. 6/2002 Sb., zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů v § 62, a zní následovně: *"Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě."* Tato nezávislost není absolutní, a to právě díky vázanosti zákonem a mezinárodními smlouvami.¹²⁰

Nezávislost soudů je také chráněna i normami obsaženými v trestním právu. V hlavě X. díle 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jsou uvedeny činy proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby. V tomto případě se může jednat o trestný čin užití násilí v úmyslu působit na výkon pravomoci orgánu státní správy. Nezávislost je také chráněna ve skutkové podstatě, kterou obsahuje trestný čin zasahování do nezávislosti soudů, v tomto případě je zakázáno působit na soudce tak, aby porušil své povinnosti v řízení před soudem. Jako další je například trestný čin pohrdání soudem.¹²¹

2.4.2 Soustava soudů

Jak již bylo zmíněno výše, v České republice rozeznáváme dva typy soudnictví, obecné a ústavní. Pro ochranu ústavnosti byl zřízen speciální orgán, který ji má chránit, a to Ústavní soud, na straně druhé, obecné soudnictví je vykonáváno soustavou obecných soudů.

Soustava soudů je tvořena okresními soudy, krajskými soudy, vrchním soudem, Nejvyšším správním soudem a Nejvyšším soudem. Obecné soudnictví má

¹¹⁹ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 544 - 545

¹²⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 841 - 860

¹²¹ Vojtěch Šimíček, Radovan Suchánek a kol., *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7. s. 974

tři hlavní úkoly, jedná se o rozhodování soukromoprávních sporů, tedy občanské soudní řízení, dále řízení trestní, ve kterém se rozhoduje o vině a trestu a soudnictví správní, kdy se rozhoduje o zákonitosti rozhodnutí veřejné správy.¹²²

Okresní soudy jsou soudy prvního stupně, na kterých se rozhoduje buď v senátech anebo samosoudcem.¹²³ Skládají se z předsedy soudu, místopředsedy, předsedů senátu a dalších soudců. V senátech rozhodují okresní soudy pouze v případech, kdy tak stanoví zákon, v ostatních případech rozhoduje samosoudce. Nyní máme dohromady 75 okresních soudů.¹²⁴

Krajské soudy rozhodují jako soudy druhého stupně v případech, kdy tak stanoví zákon. Dále slouží jako odvolací soudy okresních soudů. Tyto soudy rozhodují v senátech, které se skládají ze tří soudců, další variantou složení je soudce a dva přísedící, a to v případech, kdy krajský soud rozhoduje jako soud v prvním stupni co se trestních věcí týče.¹²⁵ Samosoudce rozhoduje v případech stanovených zákonem o řízení před soudy. Krajských soudů je v celku 8 a některé z těchto soudů mají z důvodu lepší přístupnosti pro občany pobočku soudu v jiném místě, než je jeho sídelní místo. Jedná se například o Krajský soud v Plzni, který má svou pobočku v Karlových Varech.¹²⁶

Vrchní soud rozhoduje jako soud druhého stupně v případech, kdy jako soud prvního stupně rozhodovaly soudy krajské. Tento soud rozhoduje zásadně v senátech.¹²⁷ Senáty vrchního soudu se skládají z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů senátu a dalších soudců. Vrchní soudy jsou na našem území dva, jeden sídlí v Praze a druhý v Olomouci a jejich územní působnost stanovuje zákon o soudech a soudcích.¹²⁸

¹²² WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8. s. 124 - 127

¹²³ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 562

¹²⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1062 - 1070

¹²⁵ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 562

¹²⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1062 - 1070

¹²⁷ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 562

¹²⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1062 - 1070

Nejvyšší soud se sídlem v Brně má pravomoc k rozhodování o mimořádných opravných prostředcích, mezi tyto mimořádné opravné prostředky řadíme například dovolání, kdy je tento soud tzv. poslední instancí. Dále také rozhoduje o vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů na území České republiky a o stížnosti pro porušení zákona v trestním řízení. Může rozhodovat buď v senátech, či velkých senátech kolegií.¹²⁹

2.4.3 Ústavní soud

Historie Ústavního soudnictví sahá až do 16. a 17. století, kdy se v Anglii rozvíjel názor, že by zde měla být možnost soudně přezkoumat zákon z hlediska jeho souladu s Ústavou. Větší rozvoj měl tento typ soudnictví v USA v roce 1803, kde se prakticky rozvinul a byl rozpracován do Ústavy Spojených států amerických s hlavní myšlenkou, aby bylo zabráněno zneužití moci a to buď ze strany jednotlivce, či skupin. Ve výše zmíněném roce bylo zřízeno ústavní soudnictví v USA díky sporu Marbury versus Madison, kdy tato funkce připadla obecným soudům.¹³⁰

Marbury versus Madison definoval soudy jako strážce Ústavy: „*Je-li zákon v rozporu s ústavou a vztahují-li se jak zákon, tak ústava na konkrétní případ, musí soud věc rozhodnout buď v souladu se zákonem, odhlížeje od ústavy, anebo v souladu s ústavou, odhlížeje od zákona, soud musí určit, které z těchto kolidujících pravidel upravuje daný případ...*“¹³¹

Ústavní soud sám zdůrazňuje ve svých rozhodnutích, že stojí mimo soustavu ostatních soudů a nestojí na jejím vrcholu. Nenáleží mu hlavní postavení, když dojde na sjednocování judikatury, protože tato pravomoc náleží Nejvyššímu soudu a Nejvyššímu správnímu soudu. Tento orgán slouží jako garant a ochránce ústavnosti i přes jeho zařazení do moci soudní.¹³² Byl zřízen Ústavou k 1. 1. 1993.

¹²⁹ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 562

¹³⁰ PAVLÍČEK, Václav a Věra JIRÁSKOVÁ. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-506-7. s. 473

¹³¹ ONDŘEJKOVÁ, Jana a Jan MALÍŘ. *Ústavní soud ČR: strážce ústavy nad politikou nebo v politice?*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-431-2. s. 7

¹³² SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1062 - 1070

Ústavní soud se skládá z 15 soudců. Tito soudci jsou jmenováni na 10 let a jsou jmenováni prezidentem republiky se souhlasem Senátu. Toto rozhodnutí prezidenta o jmenování soudců nepodléhá kontrasignaci předsedy vlády. Senáty se skládají ze čtyř tříčlenných senátů a předseda a dva místopředsedové nejsou stálými členy žádného z těchto senátů. Rozhodování probíhá buď v jednom ze senátů, plénu (v tomto případě rozhoduje všech 15 soudců), nebo dochází k rozhodnutí pomocí soudce zpravodaje, ten rozhoduje především o odmítní návrhů.

Jako hlavní pravomoc Ústavního soudu je potřeba uvést především rozhodování o ústavních stížnostech, o kterých rozhodují senáty. Na druhou stranu o rušení právních předpisů rozhoduje plénum. Soud dále provádí tzv. abstraktní kontrolu, kdy při této kontrole dochází k posouzení souladu zákona s ústavním pořádkem. Dalším druhem kontroly je kontrola konkrétní, kdy je rozhodováno o konkrétních případech jednotlivců.¹³³

Mezi další kompetence, které jsou vyjmenovány v článku 87 odst. 1 Ústavy, řadíme například rozhodování o zrušení zákonů a jejich jednotlivých ustanovení, rozhodování o ústavních stížnostech fyzických či právnických osob proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do jim ústavně zaručených práv a svobod, rozhodování o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora, atd.

Ústavní soud rozhoduje ve věci samé nálezem, jinak rozhoduje usnesením. Předseda Ústavního soudu nález vyhláší v případech, kdy jde o nález pléna, ten je vždy veřejně a jménem republiky. Pokud se jedná o nález senátu Ústavního soudu, vyhláší jej předseda senátu. Nálezy jsou zveřejňovány ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu.

Co se týče nálezů uvedených v § 57 odst. 1 zákon č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, kdy se jedná například o návrh prezidenta na zrušení usnesení Sněmovny a Senátu uvedeného v čl. 66 Ústavy podle čl. 87 odst. 1 písm. h) Ústavy, jsou tyto nálezy vyhlášovány ve Sbírce zákonů.¹³⁴ Rozhodnutí Ústavního soudu

¹³³ JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1. s. 277 - 291

¹³⁴ MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva*. 6., dopl. a aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-190-0. s. 106

jsou konečná a není možné proti nim podat odvolání, či jiný opravný prostředek.

135

2.4.4 Nejvyšší správní soud

Tento soud byl zaveden v Ústavě již od roku 1993 v obecné části soustavy soudů, ale ačkoliv byl zmíněn již v tomto roce, k jeho zřízení došlo až o deset let později, tedy k 1. 1. 2003, a to s nabytím účinnosti soudního řádu správního. Nejvyšší správní soud má své sídlo v Brně.¹³⁶

Jedná se o vrcholný orgán ve věcech, které patří do pravomoci soudů ve správním soudnictví. Do působnosti nejvyššího správního soudu spadá především rozhodování o kasačních stížnostech, kdy tato stížnost slouží jako opravný prostředek, který směřuje proti rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví. Mezi jeho další pravomoci se řadí rozhodování o rozpuštění politických stran nebo politických hnutí a řízení o kompetenčních žalobách.

Organizace tohoto soudu je taková, že se skládá z předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců. Prezident republiky jmenuje předsedu a místopředsedu soudu a v tomto případě je potřebná kontrasignace jeho rozhodnutí předsedou vlády. Funkční období je desetileté.¹³⁷ Nejvyšší správní soud vydává Sbíрку rozhodnutí, ve které jsou zveřejňována určitá jeho rozhodnutí, stejně jako rozhodnutí krajských soudů, které rozhodují ve správním soudnictví.¹³⁸

2.5 Nejvyšší kontrolní úřad

Nejvyšší kontrolní úřad (dále jen „NKÚ“) je zařazen v hlavě páté Ústavy a jedná se o nezávislý orgán, jehož účelem je vykonávat kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu. Protože tento úřad exkluzivně

¹³⁵ PAVLÍČEK, Václav a Věra JIRÁSKOVÁ. Ústavní právo a státověda. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-506-7. s. 390

¹³⁶ KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9. s. 479

¹³⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1062 - 1070

¹³⁸ Obecné informace — Nejvyšší správní soud. Nejvyšší správní soud — Oficiální webové stránky [online]. Copyright © 2003 [cit. 09.03.2023]. Dostupné z: <https://www.nssoud.cz/o-soudu/obecne-informace>

spravuje státní majetek, je v Ústavě samostatně vyčleněn. Blíže je jeho fungování upraveno v zákoně č. 166/1993 sb., o nejvyšším kontrolním úřadu.¹³⁹

Tento orgán není politicky odpovědný, což je rozdíl například od vlády a nemůže mu být sněmovnou ukládáno, aby dělal určité úkoly, či něco provedl nebo neprovedl. Pod pojmem státní rozpočet rozumíme určité finanční vztahy, které financují funkce státu v rozpočtovém roce. Obsahem tohoto rozpočtu jsou především očekávané výdaje a příjmy státního rozpočtu v rozpočtovém roce.¹⁴⁰

Činnost NKÚ byla také definována v usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 451/2000; „*Jak vyplývá z čl. 97 odst. 1 Ústavy ČR a zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů, do působnosti NKÚ náleží kontrola hospodaření s majetkem státu a kontrola plnění státního rozpočtu. Tento úřad prověřuje, zda kontrolované činnosti jsou v souladu s právními předpisy, přezkoumává jejich věcnou a formální správnost a posuzuje, zda jsou účelné a hospodárné. Výsledkem kontrolní činnosti NKÚ jsou kontrolní závěry jakožto písemné zprávy obsahující shrnutí a vyhodnocení skutečností zjištěných při kontrole. Všechny schválené kontrolní závěry zveřejňují ve Věstníku NKÚ a dále jsou zasílány Poslanecké sněmovně, Senátu, vládě a na požádání ministerstvům.*“¹⁴¹

Co se týče subjektů, které jsou kontrolovány, jedná se o ministerstva, jiné správní úřady, státní orgány a dále fyzické a právnické osoby. Tato kontrola nemůže být prováděna vůči České národní bance v případě, že se jedná o činnost vykonávanou při zabezpečování jejího hlavního cíle.¹⁴²

V čele NKÚ stojí prezident a viceprezident, oba dva jsou jmenováni prezidentem České republiky a to na návrh Poslanecké sněmovny. Složení NKÚ je navrhováno prezidentem, ten návrh předá Poslanecké sněmovně a právě Sněmovna

¹³⁹ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 581

¹⁴⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1137 - 1152

¹⁴¹ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 16. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 451/2000

¹⁴² KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 581 - 582

pak volí dohromady 15 členů na návrh prezidenta tohoto úřadu.¹⁴³ Právě díky faktu, že prezident a viceprezident NKÚ jsou voleni prezidentem republiky na návrh Sněmovny, je možno tvrdit, že se jedná o úřad, který je založen na monokratickém principu.

Kolegium je tvořeno prezidentem a viceprezidentem tohoto úřadu a vedle nich ještě jeho členy. Senáty jsou tvořeny ze tří či více členů, a jedná se o orgán kolegiálního typu. Jsou zřizovány Kolegiem NKÚ v době, kdy se schvaluje plán kontrolní činnosti NKÚ. Členové mají za úkol vykonávat kontrolu a řídit kontrolní činnost. Jejich další prací je také vypracovávání kontrolních závěrů podle plánu kontrolní činnosti a dále se účastní činnosti senátů NKÚ a Kolegia.¹⁴⁴

2.6 Česká národní banka

Bankovní soustava v České republice je dvoustupňová. Tento systém byl zaveden k 1. 1. 1990 a prvním stupněm této soustavy je Centrální banka České republiky (dále jen „ČNB“), druhým stupněm je komerční bankovníctví. ČNB má významnou roli v bankovním systému. Je zakotvena v Ústavě v Hlavě šesté, dále je pak její postavení rozvinuto v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance.¹⁴⁵

ČNB je ústřední bankou státu a její název klade důraz na tradici a je inspirován označením používaným v období první republiky. „Česká“ značí fakt, že jde o instituci, která má svou působnost v České republice, slovo „národní“ má za úkol zdůraznit, že jde o vztah k českému národu. Jedná se o veřejnoprávní subjekt, který má veřejnoprávní subjektivitu ale i prvky subjektivity soukromoprávní. Pokud se detailněji podíváme na její nezávislost a postavení v systému dělby moci, můžeme hovořit o čtvrté moci, označované jako „moc bankovní“.¹⁴⁶

¹⁴³ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 581

¹⁴⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1137 - 1152

¹⁴⁵ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. *Finanční a daňové právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-639-2. s. 154 - 155

¹⁴⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1153 - 1174

Ústavní soud se blíže věnoval nezávislosti ČNB ve svém nálezu Pl. ÚS 59/2000 ze dne 20. 6. 2001, kdy tvrdí, že Ústava ČR sice nezakotvuje doslovně nezávislost ČNB, ale vzhledem k tomu, že je Ústavou samostatně zakotvena a je oddělena od moci zákonodárné a výkonné, můžeme dojít k závěru, že smyslem tohoto oddělení od ostatních mocí bylo právě vytvoření prostoru pro její fungování bez závislosti na moci zákonodárné a výkonné.

Hlavním cílem ČNB je péče o měnovou stabilitu a právě na základě tohoto cíle plní tato banka řadu dalších úkolů. Mezi tyto úkoly patří například určování měnové politiky, vydávání bankovek a mincí, dohled nad finančním trhem, atd.¹⁴⁷ Výše zmíněný bankovní dohled je zvláštní funkcí, která je vykonávána ve vztahu ke konkrétním subjektům a v tomto případě vystupuje ČNB jako správní úřad.

V čele ČNB stojí bankovní rada, která je označována jako „nejvyšší řídicí orgán“. Tato rada je jmenována prezidentem republiky, kdy k tomuto rozhodnutí nepotřebuje prezident kontrasignaci. Funkční období členů je šest let a nikdo nemůže tuto funkci zastávat více, než dvakrát. Bankovní rada má dohromady sedm členů, kdy těmito členy jsou guvernér České národní banky, 2 viceguvernéři a 4 další členové bankovní rady ČNB. Prezident má pravomoc nejen k jejich jmenování, ale také k jejich odvolání, ovšem k odvolání je již potřebná kontrasignace.

Co se týče vztahů ČNB k vládě a moci soudní, je v zákoně pouze uvedeno, že vláda a ČNB se navzájem informují o zásadách a opatřeních měnové, makrobezpečnostní a hospodářské politiky. Vztah moci soudní a ČNB se týká soudního přezkumu, kdy se jedná o přezkum ve správním soudnictví. Jedná se například o přezkum o žádosti o udělení licencí a povolení registrací.¹⁴⁸

2.7 Územní samospráva

Územní samospráva je podstatnou součástí demokratického zřízení, tuto definici podal Ústavní soud v roce 1996, kdy ve svém nálezu tvrdí, že: „považuje

¹⁴⁷ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. Finanční a daňové právo. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-639-2. s. 154 - 155

¹⁴⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1153 - 1174

*místní samosprávu za nezastupitelnou složku rozvoje demokracie. Místní samospráva je výrazem práva a schopnosti místních orgánů, v mezích daných zákonem, v rámci své odpovědnosti a v zájmu místního obyvatelstva regulovat a řídit část veřejných záležitostí.*¹⁴⁹ Její garance se nachází na evropské mezinárodní úrovni systémem Rady Evropy. Pluralita moci vedle moci zákonodárné, výkonné a soudní došla postupem času k uznání i jiných korporací a občanů, které jsou tvořeny územními celky. Jedná se především o obce, ale i širší územní celky.

Pojem samospráva má mnoho významů a definic, například Kopecký ji popisuje jako: „*Ústavou a zákony stanovený okruh úkolů veřejné správy, jejichž vykonávání vlastním jménem a na vlastní odpovědnost je svěřeno samosprávné korporaci odlišné od státu*“.¹⁵⁰

V článku 101 odst. 3 Ústavy jsou výslovně definovány jako veřejnoprávní korporace. Tento pojem v sobě zahrnuje významné znaky pro samosprávu typické, jedná se o osobní substrát, tedy osobní základ a věcný základ neboli území. Jakožto veřejnoprávní korporace mohou vlastnit majetek a hospodařit s ním dle svého vlastního rozpočtu. Příjmy jejich rozpočtů jsou zajišťovány především z výnosů některých státních daní, místními poplatky a dále poplatky správními.

Samospráva je omezena způsobem, že nesmí docházet k jejímu výkonu v rozporu se zákonem. Vyšší územní samosprávné celky jsou podrobeny dozoru, který vykonávají ministerstva. Ve vztahu k obcím je tento dozor vykonáván krajským úřadem. Co se týče finanční kontroly, ta má zvláštní postavení a provádí jej ministerstvo financí. Pokud orgán, který provádí kontrolu, dojde k závěru, že územní samosprávný celek porušuje zákon, má pravomoc k tomu, aby učinil kroky k nápravě. V případě, že se samosprávný celek bude chtít bránit proti zásahům do své činnosti, může se bránit obecnými prostředky ve správním soudnictví, či žalobou ve věcech samosprávy, anebo ústavní stížností proti nezákonnému zásahu státu, která se podává Ústavnímu soudu.¹⁵¹

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19. 11. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 1/96

¹⁵⁰ KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9, s. 93

¹⁵¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9, s. 1190 - 1206

Samosprávné celky jsou spravovány zastupitelstvem, které je stěžejním orgánem. Volby do zastupitelstva upravuje Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Vedle zastupitelstva jsou zde i další orgány, jimiž jsou samosprávné celky spravovány, o těchto orgánech se ale na ústavní úrovni nedozvíme, a jsou upravovány obyčejnými zákony. Jedná se například o radu obce, či starostu.¹⁵²

Na základě článku 104 odst. 3 Ústavy může v samostatné působnosti zastupitelstvo vydávat obecně závazné vyhlášky. Může se jednat o regulaci záležitostí stanovených jak zvláštním zákonem, tak stanovením činností v rámci veřejného pořádku, kdy by tyto věci mohli například zapříčinit rozpor s dobrými mravy. Tyto regulace mohou zahrnovat určitá prostranství, kde jsou takové činnosti zakázány.¹⁵³ Soulad obecně závazné vyhlášky s Ústavou a zákony je posuzován v tzv. testu čtyř kroků. Tento test byl formulován v roce 2005 Ústavním soudem v nálezu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 63/04. Jedná se o¹⁵⁴:

1. *Přezkoumání pravomoci obce vydávat obecně závazné vyhlášky,*
2. *přezkoumání otázky, zda se obec při vydávání obecně závazné vyhlášky nepohybovala mimo zákonem vymezenou věcnou působnost (jednání ultra vires),*
3. *vyřešení otázky, zda obec při vydávání obecně závazné vyhlášky nezneužila zákonem jí svěřenou působnost,*
4. *přezkum obsahu vyhlášky z hlediska "nerozumnosti" (unreasonableness).*

V přenesené působnosti vykonávají územní samosprávné celky záležitosti státu. Jedná se o nepřímý výkon státní správy a o povinnost, která je uložena na základě zákona. Z hlediska ústavní úpravy je předpokládáno, že přenesená působnost bude svěřena orgánům samosprávných celků, nikoliv územním samosprávným celkům jako takovým.¹⁵⁵

¹⁵² SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 1190 - 1206

¹⁵³ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4 s. 594

¹⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 63/04

¹⁵⁵ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9. s. 479

3. Specifika dělby moci v krizových stavech

3.1 Krizové stavy a jejich právní úprava

Bezpečnost a ochrana státu je jedním z jeho hlavních funkcí, tuto teorii zastával již Niccolò Machiavelli v 15. století a popsal ji ve svém díle *Vladař*: „*Vladař nesmí mít jiný cíl, jinou starost a jinou povinnost než válku, její zákonitosti a řád, neboť válečné umění je předpokladem nejvyšší hodnosti a neoddělitelně k ní patří.*“¹⁵⁶

Český stát zajišťuje bezpečnost České republiky jakožto jednu z jeho výsadních funkcí. Vnitřním aspektem státní suverenity je ochrana demokratických základů republiky, ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot.¹⁵⁷ Bezpečnost státu můžeme definovat jako: „*Stav, ve kterém jsou zachovány ústavní hodnoty jako svrchovanost a územní celistvost státu, jeho demokratické základy, vnitřní pořádek a bezpečnost, a nejsou ohroženy životy a zdraví, majetkové hodnoty, životní prostředí a mezinárodní mír.*“¹⁵⁸

Krizová situace nastává v případě, kdy dochází k narušení některé z výše zmíněných hodnot. Při narušení těchto hodnot dochází k ohrožování běžného fungování společnosti, stejně jako k fungování orgánů veřejné moci. Toto narušení může vést až k vážnému ohrožení organizace a struktury společnosti, či může nastat situace, kdy dojde ke kompletní destrukci společenského systému. Z důvodu závažnosti takové situace je ochrana těchto klíčových hodnot zakotvena i na mezinárodní úrovni.

Například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ve svém článku číslo 4 říká, že: „*je-li za mimořádné situace, která je úředně vyhlášena, ohrožen život národa, mohou státy, smluvní strany Paktu, přijmout opatření zmírňující jejich závazky podle Paktu v rozsahu, který si vyžádají potřeby takové situace za podmínky, že tato opatření nejsou v rozporu s jejich jinými závazky podle mezinárodního práva a neznamenaají diskriminaci podle rasy, barvy, pohlaví,*

¹⁵⁶ MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladař*. 4. vydání. Praha: XYZ, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-87021-73-6. s. 107

¹⁵⁷ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 225

¹⁵⁸ VANÍČEK, Jiří. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 33

jazyka, náboženství nebo sociálního původu.“¹⁵⁹. Další úprava je obsažena v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, či Evropské sociální chartě.¹⁶⁰

Definici krizové situace nám poskytuje Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky č. 110/1998 Sb. (dále jen „ÚZB“) v článku 2 odst. 1: „*Je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy České republiky nebo ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost, životy a zdraví, majetkové hodnoty nebo životní prostředí anebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně, může se vyhlásit podle intenzity, územního rozsahu a charakteru situace nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav.*“

Od pojmu krizová situace je potřeba odlišit pojem „mimořádná situace“. V mimořádných situacích dochází k ohrožování zdraví, životního prostředí a majetkových hodnot, ovšem tento rozsah škod není až tak závažný, aby byla mimořádná situace na úrovni situace krizové. Lze tedy na základě tohoto tvrzení konstatovat, že krizová situace je většího a závaznějšího rozsahu, a její zvládnutí je podstatně náročnější.¹⁶¹

Krizové stavy můžeme dělit to čtyř základních kategorií. Jedná se o stav nebezpečí, válečný stav, nouzový stav a stav ohrožení státu.¹⁶² Každý z těchto stavů je legislativně upraven v určitém zákoně. Válečný stav je upraven v Ústavě České republiky, konkrétně v článku číslo 43. Nouzový stav upravuje ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky v článku číslo 5. Stav ohrožení státu má svou úpravu v úpravu také v ÚZB, konkrétně v článku číslo 7. Stav nebezpečí je obsažen v zákoně č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Kromě právní úpravy na ústavní úrovni a úpravy, kterou obsahuje ÚZB a krizový zákon, jsou krizové stavy řešeny v mnoha dalších právních předpisech. Jedná se o důležité prameny, mezi které řadíme například zákon č. 218/ 1999 Sb.,

¹⁵⁹ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19. 12. 1966 – vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

¹⁶⁰ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 34 - 35

¹⁶¹ Tamtéž s. 34

¹⁶² Tamtéž s. 83

o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech, zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy.

Důležité je dělení krizových stavů na vojenské a nevojenské. Dělení na tyto kategorie je významné z pohledu jejich řešení a slouží jako vodítko pro opatření a reakce na ně. Vojenské krizové situace, mezi které řadíme stav ohrožení státu a válečný stav, souvisí především s tím, že musí být zajištěna obrana státu před jeho vnějším napadením. Vnitřní napadení, jako je například občanská válka, legislativa neupravuje. Nevojenská situace jsou všechny ostatní krizové situace, tedy veškerá zbytková ohrožení, kdy dochází k ohrožení vnitřního pořádku, životů, bezpečnosti, zdraví, majetku a životního prostředí.¹⁶³

3.2 Principy vyhlášení krizových stavů

Vyhlašování krizových stavů a tomu, kdo je může vyhlásit, se budu věnovat v následujících kapitolách, v této kapitole budou vysvětleny principy, které jejich vyhlášení ovládají. Vyhlášení je ovládáno určitými principy, které jsou stejné pro vyhlášení všech z nich. Vyhlášení krizových stavů posiluje postavení veřejné moci a posiluje její pravomoci. Tyto pravomoci jsou ovlivněny a podmíněny principy, které musejí být splněny a na kterých spočívá demokratický právní stát. Principů, které musejí být dodržovány, je celkem pět. Jedná se o princip legality, legitimacy, subsidiarity, proporcionality a dočasnosti. Legalita je obsažena v Ústavě, LZPS a ÚZB. Jedná se o zásadu, že: „*Veřejnou moc lze uplatňovat pouze na základě zákona, v jeho mezích a způsobem, který zákon stanoví*“.

Legitimita znamená odůvodnění, pro které se může vyhlásit stav ohrožení státu, válečný stav, nouzový stav a krizová opatření. Tato odůvodnění jsou zejména obsažena v ústavní rovině, ale i v běžných zákonech. Jedná se o ohrožení bezpečnosti státu, kdy by toto ohrožení vedlo ke vzniku či hrozbě krizové situace, která by mohla ohrozit na životě občany, či ohrozit existenci státu.

¹⁶³ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 67 - 69

Subsidiarita je vyjádřena v § 3 odst. 1 krizového zákona u stavu nebezpečí. Ačkoliv je uvedena právě u něj, platí pro všechny krizové situace. Je zapotřebí vyčerpat všechny dostupné prostředky, které by vedly k odvrácení situace běžnou činností orgánů veřejné moci. Nutností je konkrétní vzniklé riziko vyhodnotit, analyzovat a rozhodnout o použití mimořádných opatření, o kterých rozhodují příslušné orgány (například prezident republiky, Parlament, vláda). Použití mimořádných opatření je možností, nikoliv povinností.

Proporcionalita, také označována jako přiměřenost, znamená, že krizové stavy by měly být veřejnou mocí řešeny pouze v nezbytné mezi, pro zamezení či odvrácení této situace. Mimořádné pravomoci, stejně jako prostředky k jejímu řešení, mohou být použity pouze v nezbytné míře a tak, aby bylo dosaženo účelu.

Dočasnost značí, že užívat mimořádné pravomoci nelze trvale, ale jsou pouze dočasného charakteru. Vyhlášení krizových stavů je pouze na dobu nezbytně nutnou a tyto mimořádné rozšířené pravomoci určitých orgánů mohou být uplatňovány pouze po dobu trvání tohoto stavu. Poté, co krizový stav uplyne či je zrušen, veřejná moc nedisponuje nadále mimořádnými pravomocemi a není oprávněna je nadále používat.¹⁶⁴

3.3 Stav nebezpečí

Stav nebezpečí byl zaveden na základě krizového zákona a je nejnižším stupněm z krizových stavů. Jedná se o nevojenský krizový stav, jenž má regionální, či jen lokální dopad.¹⁶⁵ Vyhláší se z důvodů, které jsou obsaženy v § 3 krizového zákona. „*Stav nebezpečí se jako bezodkladné opatření může vyhlásit, jsou-li ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu, a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, složek integrovaného záchranného systému nebo subjektů kritické infrastruktury.*“¹⁶⁶

Stav nebezpečí je vyhlášen hejtmánem kraje a v případě, že je vyhlášen na území hlavního města Prahy, vyhláší jej primátor. Kompetence hejtmana jsou

¹⁶⁴ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 80 - 82

¹⁶⁵ Tamtéž s. 83 - 84

¹⁶⁶ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů

při stavu nebezpečí podstatně rozšířeny, aby mohl promptně reagovat na aktuální situaci a pomoci jejímu vyřešení. Úprava v krizovém zákoně v § 14 odst. 1 říká, že: „*Hejtman zajišťuje připravenost kraje na řešení krizových situací; ostatní orgány kraje se na této připravenosti podílejí.*“

Jeho vyhlášení může být maximálně po dobu 30 dnů, ale tato doba může být prodloužena hejtmanem, pokud k tomuto prodloužení dá vláda souhlas.¹⁶⁷ Stav nebezpečí může být vyhlášen i na dobu jen několika dní, jelikož spodní hranice není určena. Vyhlášení může učinit právě jen hejtman, a není potřeba, aby toto rozhodnutí bylo schváleno žádným dalším orgánem, samozřejmě může docházet k situacím, kdy hejtman učiní rozhodnutí o vyhlášení stavu nebezpečí na základě podnětu jiného orgánu.

V případě, kdy hejtman není dostupný a nevykonává svou funkci (například z důvodu dovolené, či onemocnění), připadá pravomoc vyhlášení jeho náměstkovi. Právě náměstek plní důležitou roli a zastupuje hejtmana, jelikož při takto aktuálním stavu dochází ke hře s časem, a je nutné rychle reagovat na krizovou situaci. Po vyhlášení má hejtman povinnost informovat vládu, Ministerstvo vnitra a sousední kraje, pokud mohou být vyhlášením dotčeny. Pokud nedojde k prodloužení stavu nebezpečí, končí jeho uplynutím.¹⁶⁸

3.4 Nouzový stav

Nouzový stav je vyhlášován vládou České republiky, která je hlavním orgánem krizového řízení. Rozhodnutí o jeho vyhlášení je fakultativní a je na jejím uvážení, zda je ohrožení tak významné a nouzový stav je vyžadován k jeho vyřešení, či nikoliv. Vyhláší se na dobu nejméně 30 dnů a je možné ho prodloužit se souhlasem Poslanecké sněmovny. Vyhláší se z důvodů uvedených v článku 5 ÚZB: „*Vláda může vyhlásit nouzový stav v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném*

¹⁶⁷ Stav nebezpečí - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/stav-nebezpeci.aspx>

¹⁶⁸ VANÍČEK, J., VODEHNAL, O. Krizový zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-15]. ASPI_ID KO240_2000CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. Odkaz: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/71/1/2>

rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.“¹⁶⁹

Předseda vlády může vyhlásit nouzový stav v případě, že by mělo dojít k nebezpečí z prodlení. Do 24 hodin musí vláda jeho rozhodnutí buď schválit, nebo zrušit. V legislativě není upraven případ, kdy vláda ani jeden z těchto kroků nepodstoupí a nerozhodne o schválení či zrušení, názory odborníků na tyto situace se liší. Dle Klímy rozhodnutí pozbyde platnosti, ale dle názoru dalších zůstane v platnosti.

Jeho vyhlášení musí být na specifickém území a toto území musí být dostatečně specifikováno. Dle praxe se jedná především o vyhlášení na území krajů, může ale docházet i k vyhlášení katastry obcí, či povodí. Toto území, na kterém má být nouzový stav vyhlášen, musí spadat pod jurisdikci České republiky, nemůže se tedy jednat o letadla, či plavidla.

Vláda poté, co vyhlásí nouzový stav, neprodleně informuje o svém rozhodnutí Poslaneckou sněmovnu. Informování Sněmovny je jakýmsi kontrolním mechanismem, kdy dochází k informování vládou jako celkem, nikoliv pouze jejím předsedou. Senát nemá žádnou pravomoc, co se vyhlášení tohoto stavu týče, Poslanecká sněmovna ale může dojít k závěru, že jeho vyhlášení bude zrušeno.¹⁷⁰

Státní orgány a orgány územních samosprávných celků mají svou působnost a pravomoc upraveny v zákoně č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení (dále jen „krizový zákon“). Vláda hraje jakožto vrcholný orgán výkonné moci podstatnou roli při řízení této situace. Závaznost jejího rozhodnutí patří k jednomu z nejdůležitějších a ke svým nařízením nepotřebuje výslovné zmocnění, neboť má zmocnění ústavní, a to konkrétně v článku 78 Ústavy. Určuje to, jaká práva jsou při vyhlášení tohoto stavu omezena, stejně jako k omezování jakých povinností dochází a v jakém rozsahu.

Ukládání povinností a omezování práv vládou musí být v souladu s Listinou. Omezení vyplývá především z článku 4 Listiny, kde jsou stanoveny

¹⁶⁹ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky

¹⁷⁰ MAREŠ, Miroslav. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-202-5. s. 149 - 159

principy, které musí být dodrženy, aby k takovému omezení mohlo dojít. Jedná se o princip legality, legitimacy, subsidiarity, proporcionality, zákazu diskriminace, dočasnosti a princip respektování mezinárodních smluv.¹⁷¹ K problematice omezování práv v souladu s Listinou se vyjádřil i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 5. 5. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 13/20, kdy tvrdí, že: „*Různá povaha krizových opatření ovšem nic nemění na tom, že tyto akty mohou být vydávány jen na základě zmocnění a v mezích stanovených ústavním pořádkem a že jimi nesmí být zasahováno do základních práv a svobod v rozporu s Listinou. Tato skutečnost je výslovně zdůrazněna v čl. 6 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti České republiky, podle něhož může vláda současně s vyhlášením nouzového stavu omezit práva jen „v souladu s Listinou“.*¹⁷²

Výčet omezení najdeme v § 5 krizového zákona. Jedná se například o omezení svobody pohybu a pobytu na vymezeném území, evakuaci osob a majetku, a zákaz vstupu. Omezení se může vztahovat i na vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku. Krizový zákon dále v § 6 upravuje ukládání povinností, které zahrnují například pracovní povinnost, výpomoc či povinnosti poskytnout věcné prostředky. Věcné prostředky jsou: „*Movité a nemovité věci ve vlastnictví státu, územních samosprávných celků a právnických a fyzických osob nebo jimi poskytované služby, které lze využít při řešení mimořádné události a krizové situace a v zájmu zajišťování obrany státu.*¹⁷³

Vláda disponuje i pravomocí ukládat úkoly hejtmanům kraje či jiným orgánům, které mají působnost na území krajů. Mezi tyto orgány řadíme například Hasičský záchranný sbor České republiky. Jedná se o ukládání opatření, která mohou zlepšit ochranu území. Vláda musí respektovat pravomoci a působnosti daných orgánů, protože tyto orgány mají své pravomoci a působnosti stanoveny zákonem.¹⁷⁴ Kraje a obce mají za úkol provádět krizová opatření vlády. Tím můžeme rozumět například omezení pohybu na veřejně přístupných místech, což

¹⁷¹ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 303 - 304

¹⁷² Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 5. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 13/20

¹⁷³ Věcný prostředek - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vecny-prostredek.aspx>

¹⁷⁴ VANÍČEK, J., VODEHNAL, O. Krizový zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-14]. ASPI_ID KO240_2000CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

znamená vymezení určitých prostranství a míst, kde se obyvatelé nesmějí zdržovat. Není možné, aby obce a kraje jakýmkoliv způsobem rozšiřovaly krizová opatření, která nařídila vláda, a zasahovaly do základních lidských práv a svobod.¹⁷⁵

Ačkoliv krizový zákon obsahuje úpravu krizových opatření, které vláda nařizuje skrze hejtmana kraje nebo starosty, ve vymezených případech je ale nutné zasáhnout i k provádění krizových opatření v jiných oblastech. Jedná se o oblasti zdravotnictví, dopravy, atd.¹⁷⁶

Ukončení nouzového stavu nastává jeho uplynutím, protože je vyhlášen na dobu určitou. Dále rozhodnutím vlády nebo Poslanecké sněmovny v případě, že by mělo dojít k jeho ukončení ještě před uplynutím doby jeho vyhlášení.¹⁷⁷

3.5 Stav ohrožení státu

Stav ohrožení státu je vyhlášen na návrh vlády Parlamentem České republiky a k jeho vyhlášení je potřeba souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.¹⁷⁸ Vyhlášen je z důvodů obsažených v článku číslo 7 ÚZB: „*Parlament může na návrh vlády vyhlásit stav ohrožení státu, je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy.*“¹⁷⁹

Stav ohrožení státu není na rozdíl od úpravy nouzového stavu tak rozsáhlý. Pro jeho vyhlášení je nejdůležitější bezprostřednost ohrožení státu. Toto ohrožení nemá být válečným napadením ani povinností plnit závazky z mezinárodních smluv. Tento stav může být vyhlášen například z důvodu vojenské krizové situace.

¹⁷⁵ Informace Ministerstva vnitra k možnostem krajů a obcí ukládat povinnosti k provedení krizových opatření v době trvání nouzového stavu - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 15.03.2023]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/informace-ministerstva-vnitra-k-moznostem-kraju-a-obci-ukladat-povinnosti-k-provedeni-krizovych-opatreni-v-dobe-trvani-nouzoveho-stavu.aspx>

¹⁷⁶ VANÍČEK, J., VODEHNAL, O. Krizový zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-14]. ASPI_ID KO240_2000CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁷⁷ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 172 - 178

¹⁷⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4. s. 227

¹⁷⁹ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky

Náležitosti vyhlášení nejsou zákonem stanoveny rigidně a nemusí být přesně zmíněny, což je rozdíl oproti stavu nouzovému. Stav ohrožení státu nemá fixně stanovenou dobu, na kterou by měl být vyhlášen a může tedy být vyhlášen na dobu určitou, či neurčitou, ani forma jeho ukončení není v zákoně přesně uvedena.

180

3.6 Válečný stav

Válečný stav je stavem, kdy dochází k napadení České republiky, či když má Česká republika plnit závazky, které vyplývají z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení. Na rozdíl od jiných krizových stavů se vyhláší na celém území státu.¹⁸¹

Není Ústavou upraveno, kdo má oprávnění podat návrh na vyhlášení válečného stavu, ovšem za výkon obranné politiky státu nese odpovědnost vláda. Na základě tohoto faktu lze tvrdit, že návrh na vyhlášení tohoto stavu podává vláda a to oběma komorám Parlamentu. Tento návrh by měl obsahovat čas, od kterého válečný stav trvá. Pokud tento termín návrh neobsahuje, předpokládá se, že vláda navrhuje jeho vyhlášení ex nunc.

O vyhlášení válečného stavu rozhoduje Parlament, jak již bylo výše zmíněno, rozhodují obě dvě jeho komory. Zákony neupravují, zdali se návrh na vyhlášení tohoto stavu podává oběma komorám současně, či v jakém pořadí. V případě, že je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, náleží právo na jeho vyhlášení Senátu. Vyhlášení se děje pomocí zveřejnění v hromadných sdělovacích prostředcích a vyhláší se stejně jako zákon.

Výše zmíněné podmínky, které jsou obsaženy v Ústavě, jsou tedy „napadení“ a „společná obrana proti napadení“. Pod pojmem napadení rozumíme situaci, kdy ozbrojená moc cizího státu útočí proti České republice. Druhá podmínka, tedy závazky z mezinárodní smlouvy a společná obrana znamená, že Česká republika podnikne kroky a součinnost při napadení jedné ze stran smlouvy.

¹⁸⁰ MAREŠ, Miroslav. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-202-5. s. 157 - 158

¹⁸¹ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4 s. 227

Česká republika je členem jediné společné smlouvy o obraně proti napadení, a to Severoatlantické smlouvy.

V době, kdy trvá válečný stav, může vláda požadovat po Parlamentu, aby projednal návrh zákona ve zkráceném řízení. Parlament musí projednat návrh zákona do 72 hodin od jeho předložení vládou a usnést se o něm, pod čímž rozumíme jeho přijetí, či rozhodnout o jeho odmítnutí. Lhůta 72 hodin je lhůtou pořádkovou. V případě, že Sněmovna návrh zákona schválí a vysloví s ním souhlas, Senát musí do 24 hodin tento návrh projednat, jinak platí, že je přijat.

Obě komory parlamentu rozhodují o zapojení České republiky do uceleného integrovaného souboru, který slouží k obraným cílům. Jedná se o zapojení ozbrojených sil. Pod pojmem ozbrojené síly rozumíme Armádu ČR, Hradní stráž a Vojenskou kancelář prezidenta republiky.

Vláda rozhoduje o vyslání ozbrojených sil mimo území České republiky a o pobytu ozbrojených sil jiných států na našem území. Vyslání znamená rozkaz či rozhodnutí o přemístění ozbrojených sil za služebním účelem. V případech, kdy rozhodnutí nenáleží pouze vládě, obě komory musejí udělit souhlas.¹⁸² Vláda dále dle článku číslo 5 Ústavy, rozhoduje o průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území České republiky a o jejich přeletu nad naším územím, stejně jako o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky.¹⁸³

3.7 Stav legislativní nouze

Stav legislativní nouze upravuje § 99 JŘPS: „*Za mimořádných okolností, kdy jsou zásadním způsobem ohrožena základní práva a svobody občanů nebo bezpečnost státu nebo kdy státu hrozí značné hospodářské škody, vyhlásí předseda Sněmovny na návrh vlády stav legislativní nouze na určitou dobu. Sněmovna může stav legislativní nouze zrušit nebo omezit dobu, na niž byl vyhlášen.*“¹⁸⁴ Tento rychlý a efektivní zákonodárný proces v krizových situacích slouží k jejich

¹⁸² SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9. s. 439 - 454

¹⁸³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹⁸⁴ § 99 Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny

efektivnějšímu vyřešení. Při legislativní nouzi nedochází k prvnímu čtení, a návrh zákona může být projednán ve zkráceném řízení.¹⁸⁵

K tomuto stavu dochází, když jde o zásadní ohrožení lidských práv a svobod, bezpečnost státu či pokud státu hrozí značné hospodářské škody. Dle nálezu Ústavního soudu 55/10 ze dne 01. 03. 2011 podává Ústavní soud definici legislativní nouze v bodě 84: „... podmínkou vyhlášení stavu legislativní nouze není jen hrozba určitých negativních důsledků, ale především existence mimořádné okolnosti, která má potenciál ohrozit základní práva a svobody zásadním způsobem anebo kdy státu hrozí značné hospodářské škody (§ 99 odst. 1 JŘPS). Za mimořádnou okolnost (posuzováno prizmatem ústavních principů) je možno považovat jen takovou okolnost, která se zjevně vymyká běžnému průběhu politických procesů vnitřních i vnějších, anebo může jít o okolnost, kterou představují přírodní katastrofy.“¹⁸⁶ Při legislativní nouzi nedochází k prvnímu čtení, a návrh zákona může být projednán ve zkráceném řízení.

Splnění podmínek pro schválení zákona ve stavu legislativní nouze může kontrolovat ústavní soud. Platí, že: „musí být zřejmé, jaké konkrétní důsledky hrozí podle vlády pro hodnoty vymezené v tomto ustanovení, tedy co odůvodňuje závěr o hrozbě značných hospodářských škod nebo ohrožení základních práv a svobod nebo bezpečnosti státu“ a „tyto důvody přitom nesmí být svévolné a konkrétní návrh zákona, jehož projednání ve zkráceném jednání vláda navrhuje, musí představovat vhodný prostředek k zamezení vzniku či trvání předmětného ohrožení veřejného zájmu“.¹⁸⁷

V případě, že by došlo k využití této mimořádné procedury mimo taxativně stanovené podmínky, nebylo by to přípustné. Výjimka je Ústavním soudem připuštěna pouze v případě, že dojde k širokému konsenzu v Parlamentu. „Využití institutu legislativní nouze je možné jen za předpokladu širokého konsenzu v Parlamentu (aklamace, případně alespoň taková většina, která je srovnatelná s většinou vyžadovanou k přijetí ústavního zákona) anebo (a) jen tehdy, kdy typová

¹⁸⁵ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8. s. 89-90

¹⁸⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 3. 2011 sp. zn. Pl. 55/10

¹⁸⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 3. 2011 sp. zn. Pl. 55/10, čl. 85

závažnost situací, v nichž bude legislativní nouze použita, odpovídá závažnosti situacím, s nimiž počítá ústavní pořádek pro zkrácené projednání návrhu zákona (stav ohrožení státu, válečný stav).“¹⁸⁸

Stav legislativní nouze je vyhlášen předsedou Poslanecké sněmovny na návrh vlády a Sněmovna před projednáním ve zkráceném jednání projedná, zdali stále stav legislativní nouze trvá. Parlament se musí usnést do 72 hodin od podání návrhu zákona vládou. Senát následně do 24 hodin od chvíle, kdy je mu návrh postoupen Poslaneckou sněmovnou. Hlava státu nedisponuje pravomocí vrátit přijatý návrh zákona Poslanecké sněmovně, což je zásadní rozdíl oproti klasickému legislativnímu procesu.

Vláda nemá pravomoc předložit návrh ústavního zákona do zkráceného jednání. Význam proč tomu tak je, je takový, že ústavní zákony nemají být předmětem urychleného řízení kvůli jejich závažnosti a nemají být vystaveny tlaku a nemožnosti jejich řádného projednání.

Co se týče válečného stavu a stavu ohrožení státu, legislativní nouze se v Senátu neuplatňuje.¹⁸⁹ V případě těchto stavů je ovšem možné i mimo legislativní nouzi projednat zrychleně zákony a to na základě článku číslo 8 ÚZB. „*Po dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu může vláda požadovat, aby Parlament projednal vládní návrh zákona ve zkráceném jednání.*“¹⁹⁰ Aby došlo ke schválení legislativní nouze na ústavní úrovni, je nutné splnit podmínky na minimálně stejné úrovni, jako výše zmíněné. Dle nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 13. září 2022 sp. zn. Pl. ÚS 7/22 „*O ústavně aprobovaný stav legislativní nouze půjde tehdy, existuje-li významný důvod srovnatelný s důvody pro postup podle čl. 8 ústavního zákona o bezpečnosti, jenž má potenciál ohrozit základní práva a svobody zásadním způsobem či kdy státu hrozí značné hospodářské škody.*“¹⁹¹

3.8 Ústřední krizový štáb a bezpečnostní rada státu

K řešení krizových situací byl vládou zřízen Ústřední krizový štáb. Jedná se o pracovní orgán vlády a je zakotven v krizovém zákoně, konkrétně v § 4 odst. 1

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 3. 2011 sp. zn. Pl. 55/10, bod 80

¹⁸⁹ MAREŠ, Miroslav. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-202-5. s. 159 - 160

¹⁹⁰ Ústavní zákon č. 300/2000 Sb. o bezpečnosti ČR

¹⁹¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13. září 2022 sp. zn. Pl. ÚS 7/22

písm. c). Jeho činnost je vymezena v čl. 2 statutu Štábu (dále jen „Statut“). „Štáb po vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu (dále jen „krizová situace“), jakož i při hrozbě vzniku krizové situace, nebo při jiných závažných situacích týkajících se bezpečnostních zájmů České republiky, připravuje návrhy řešení těchto situací.“¹⁹²

Předsedu jmenuje předseda vlády podle charakteru situace. Dle článku 3 statutu o jeho aktivaci rozhoduje předseda vlády, a pokud není přítomen, tak první místopředseda vlády nebo jiný předsedou vlády pověřený místopředseda.

Je určen především pro koordinaci, sledování a vyhodnocování krizových stavů a návrhů k jejich řešení. Kontroluje a vyhodnocuje stav realizace krizových opatření a pomáhá orgánům krizového řízení. K jeho aktivaci, o které rozhoduje předseda vlády České republiky a předseda Bezpečnostní rady České republiky, dochází poté, co vznikne krizová situace (například po vyhlášení nouzového stavu), ale i při vzniku situace jiné, která by mohla ohrozit Českou republiku.¹⁹³

Bezpečnostní rada státu (dále jen „BRS“) byla zřízena článkem 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Ačkoliv došlo k jejímu zřízení ústavním zákonem, nejedná se o ústavní orgán. Nenáleží jí pravomoc přijímat jakákoliv rozhodnutí, která se týkají zajištění bezpečnosti České republiky.

Hlavním úkolem BRS je vytvářet bezpečnostní systém ČR: „Základním úkolem BRS je podílet se na tvorbě spolehlivého a funkčního bezpečnostního systému ČR, zabezpečovat koordinaci a kontrolu opatření k zajištění bezpečnosti ČR a mezinárodních závazků“. BRS je tvořena předsedou vlády (jejím předsedou) a dalšími členy vlády, předseda pravidelně svolává její schůze, a to minimálně jednou za tři měsíce.¹⁹⁴ Sídlo BRS je v sídle vlády České republiky a je zde umístěn i její sekretariát. Úkolem sekretariátu je zabezpečovat její činnost.¹⁹⁵

¹⁹² Statut Ústředního krizového štábu, Příloha usnesení vlády č. 21 ze dne 15. března 2020

¹⁹³ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 202

¹⁹⁴ Bezpečnostní rada státu - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-rada-statu-234869.aspx>

¹⁹⁵ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 198

V situaci, kdy by funkce prezidenta republiky nebyla obsazená, přebírá BRS vrchní velení nad ozbrojenými silami, a to na základě článku 66 Ústavy.

3.9 Jednotlivé orgány v krizových stavech

3.9.1 Vláda a parlament

Postavení vlády a Parlamentu v jednotlivých krizových situacích a jejich význam byl rozebrán v předchozích kapitolách, vláda má rozhodovací pravomoc, jakožto orgán moci výkonné v krizových situacích a je jejím klíčovým orgánem. Při řešení krizových situací rozhoduje vláda ve sboru, tedy kolegiálně, privilegované postavení ovšem náleží jejímu předsedovi. Předseda rozhoduje o aktivaci Ústředního krizového štábu, je předsedou bezpečnostní rady státu a rozhoduje o vyhlášení nouzového stavu při nebezpečí z prodlení.¹⁹⁶

Parlament není orgánem krizového řízení a jeho role spočívá především ve vyhlášení a rušení krizových stavů.¹⁹⁷ Jeho postavení je na základě tohoto faktu spíše přiměřené a nikoliv tak podstatné jako například postavení vlády. Vedle těchto pravomocí má ještě oprávnění vyslovit souhlas s pobytem cizích vojsk na území České republiky, kdy Parlament může tento souhlas vydat také ve stavech, které nejsou ve spojitosti s krizovým řízením. Tento souhlas je vydáván například v situacích, kdy má dojít ke cvičení jednotek NATO na území České republiky.¹⁹⁸ V této kapitole se ale zaměřím na postavení hlavy státu v případech, kdy krizové situace nastanou.

3.9.2 Ministerstva

Ministerstva a jiné správní úřady mají v systému krizového řízení svou pravomoc a působnost stanovenou kompetenčním zákonem a ostatními zákony. Dle § 9 krizového zákona „*Ministerstva a jiné ústřední správní úřady zajišťují připravenost na řešení krizových situací v jejich působnosti.*“¹⁹⁹ Ministerstev podílejících se na krizových situacích je mnoho, proto zde vyjmenuji ty nejvýznamnější. V oblasti vojenských krizových situací plní důležitou roli

¹⁹⁶ Tamtéž s. 179 - 182

¹⁹⁷ Čl. 7 Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky

¹⁹⁸ ROSICKÁ, Zdena. Krizové řízení a ochrana obyvatelstva: učebnice. Brno: Rašínova vysoká škola, 2007. ISBN 978-80-87001-07-3. s. 92

¹⁹⁹ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů

ministerstvo obrany, které řídí Armádu České republiky, zabezpečuje obranu našeho státu, podílí se na zpracování návrhu vojenské obranné politiky státu atd.

Nevojenské situace spravuje Ministerstvo vnitra, jehož působnost je konkretizována v § 10 krizového zákona, je ústředním orgánem státní správy pro vnitřní věci. Ministerstvo zdravotnictví je významnou institucí při ochraně veřejného zdraví a zdravotních služeb. Konkretizace jeho působnosti je obsažena v § 11 krizového zákona. K plnění svých úkolů má k pomoci další orgány, kterými jsou hlavní hygienik ČR a krajské hygienické stanice.²⁰⁰

Ministerstvo dopravy má svěřené zvláštní oprávnění na základě § 12 odst. 1 krizového zákona. „*Ministerstvo dopravy v době krizového stavu je oprávněno uložit provozovateli dráhy, drážní dopravy, silniční dopravy, letadel, letišť, vnitrozemské vodní dopravy a veřejných přístavů, jakož i vlastníku a provozovateli ostatních objektů, zařízení a dopravních cest sloužících dopravě povinnosti k zabezpečování dopravních potřeb.*“²⁰¹

Ministerstvo životního prostředí je dalším ministerstvem, které se věnuje krizovým situacím nevojenského charakteru, které souvisejí s ochranou životního prostředí a povodněmi, které jsou vymezeny vodním zákonem (ochrana před povodněmi, postupy při řešení povodní) Ministerstvo zemědělství vykonává působnost v oblasti veterinární a rostlinolékařské péče.

3.9.3 Prezident republiky

Prezident republiky má významné postavení v případě vojenských krizových situací. Tyto situace zahrnují stav ohrožení státu nebo stav válečný. Prezident republiky například na základě § 44 a 46 zákona č. 585/2004 Sb. o branné povinnosti a jejím zajišťování (dále jen „branný zákon“), nařizuje mobilizaci, demobilizaci, či mimořádné odvody. Dále na základě § 54 branného zákona udílí na základě vlastního posouzení žádosti občanů ČR povolení k jejich vstupu do ozbrojených sil cizích států.

V případě nevojenských krizí, tedy vyhlášení stavu ohrožení státu nebo stavu nouzového, nedisponuje hlava státu žádnými speciálními pravomocemi.

²⁰⁰ VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 220 - 230

²⁰¹ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů

Krizové situace prezidentovo ústavní pravomoci v některých případech i omezují. V případě, že je vyhlášen stav ohrožení státu, nebo válečný stav, je omezena jeho pravomoc vetovat parlamentem přijatý návrh zákona, pokud byl přijat ve zkráceném řízení.

Hlava státu má také pravomoc k vyhlášení některých z mimořádných stavů, jedná se například o vypovídání války, či stav obležení a výjimečný stav. Dále do jeho povinnosti spadá učinit všechny kroky a opatření, aby bylo odvráceno nebezpečí. Může také k těmto krokům zmocnit vládu.²⁰²

Lze na základě výše uvedeného tvrdit, že i když je prezident označován krizových zákonem jako „orgán krizového řízení“, nedisponuje v krizových situacích žádnými speciálními pravomocemi. Jediné posílené pravomoci, které má, nastávají při vojenských krizových situacích.

²⁰² VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4. s. 172 - 179

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat dělbu moci od jejích počátků, její vývoj a zaměřit se na specifika dělby moci v České republice. Práce také zkoumala, jak dělba moci funguje v krizových situacích a jak je možné zajistit její správné fungování v těchto extrémních situacích. V rámci dělby moci je legislativa svěřena do rukou Parlamentu, který je složen ze dvou komor - Poslanecké sněmovny a Senátu. Exekutivní moc je potom v rukou vlády, kterou jmenuje prezident na návrh předsedy vlády. Soudnictví je nezávislé na ostatních mocenských větvích a je zajišťováno soudy a státním zastupitelstvím.

Dělba moci je klíčovým principem v moderní demokracii a zajišťuje rovnováhu mezi legislativní, výkonnou a soudní mocí. Tento princip má kořeny v historii a v průběhu času se vyvinul a přizpůsobil se společenským změnám. Právě v první kapitole se tato práce věnovala dělbě moci v historii a tomu jak tento historický vývoj ovlivnil dělbu tak, jak ji známe dnes. Již Aristoteles popisoval dělbu moci ve svém díle Politika a další významné osobnosti jako Montesquie významně ovlivnily její vývoj. Právě Montesquieho dělení na tripartici je stále aktuální, přestože vzniklo již v 18. století

Druhá kapitola se věnovala rozdělení a postavení jednotlivých mocí v naší zemi. V České republice je tato dělba moci zajištěna Ústavou České republiky, která stanovuje vztahy mezi jednotlivými složkami státní moci. Cílem této diplomové práce bylo analyzovat specifika dělby moci v České republice a dostat se hlouběji do této problematiky. V poslední řadě se tato práce věnovala i postavení jiných složek státní moci, které stojí mimo klasickou tripartici

Poslední kapitola se věnovala dělbě moci v krizových situacích. V této kapitole se práce věnovala řešení těchto situací, a tomu, jak jsou řešeny problémy, které v nich nastanou. Pokud by nebyly jasně rozděleny pravomoci a odpovědnost jednotlivých orgánů, mohlo by se stát, že by se krizový stav mohl ještě zhoršit, což by mohlo vést k vážným následkům pro všechny zúčastněné strany.

V této kapitole mé práce bylo zjištěno, že jedním z nejdůležitějších faktorů pro úspěšnou dělbu moci v krizových situacích je koordinace a komunikace mezi jednotlivými zainteresovanými orgány a složkami státní moci. Zásadní roli zde

hraje výměna informací a spolupráce mezi různými orgány a institucemi. Dále bylo zjištěno, že je důležité, aby byla dělba moci v krizových situacích zakotvena v předem stanovených zákonech a legislativních opatřeních, a díky tomu nedocházelo ke zmatkům a průtahům při nutnosti rychle a efektivně zajistit řešení nastávajících či probíhajících krizových situací.

Resumé

The main goal of my thesis was to summarize and analyse the specifics of the separation of powers in the Czech Republic. The thesis is divided into three chapters. In the Czech Republic, the system of separation of powers has a robust system, with clear delineations of authority between the executive, legislative, and judicial branches.

The first chapter is dedicated to the history of the separation of powers, which was described by many philosophers. In my introduction, I summarized the thoughts of Aristoteles, John Locke, Montesquieu, and Rousseau, as their theories and views greatly affected the separation of powers as we know it today. From the ancient Greeks to modern democracies, the idea of dividing power among different branches of government has been a cornerstone of political thought and for example Montesquieu's theory is still up to date in many forms since 18th century.

The second chapter is the main chapter of this thesis. It describes how the powers in the Czech Republic work and their positions. At the beginning, it describes the legislative power and the legislative process. The second power, the executive power, includes the definition of the Czech government as well as the power of the head of state. The last power, judicial power, includes how courts work and what their jurisdictions and authorities are.

The last chapter describes the separation of powers during crisis situations because during these situations, there are aberrations from how the powers normally work. During the analysis, it was found out that the most important part during these situations is a correct and rapid exchange of information between the subjects who are eligible for solving the crisis and the balance of power between the executive, legislative, and judicial branches can be put to the test during times of emergency. It is essential that all branches of government remain vigilant and committed to upholding the principles of democracy, even in the face of crises.

Zdroje

Seznam literatury

1. KYSELA, Jan. *Dělba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády*. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5
2. ARISTOTELEŠ. *Politika*. 2. vyd. Praha: Rezek, 1998. ISBN 80-86027-10-4.
3. TRYZNA, Jan, ed. *Dělba moci a její proměny*. Praha: Auditorium, 2019. ISBN 978-80-87284-80-3
4. HAPLA, Martin. *Dělba moci a nezávislost justice*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8478-0
5. MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Přeložil Hana FORŤOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2015. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-405-3
6. ROUSSEAU, J.J. *Rozpravy: O společenské smlouvě*. Praha: Svoboda, 1978
7. KYSELA, Jan. *Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie*. Praha: Leges, 2014. Teoretik
8. HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-395-7.
9. BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-687-7
10. FILIP, Jan, Jan SVATOŇ a Kateřina ŠIMÁČKOVÁ. *Státověda: učební text pro bakalářské studium*. 3., nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-9294-5
11. KLÍMA, Karel. *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. 3., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-331-0
12. KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4
13. JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-57-1.

14. WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7
15. WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8
16. KLÍMA, Karel. *O právu ústavním*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-757-5
17. CHARVÁT J., BRUNNEROVÁ O., PETŘÍK M. Diskuse o zavedení přímé volby prezidenta v ČR: argumenty pro a proti přímé volbě. In: CHARVÁT, Jakub a Petr JUST. První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. ISBN 978-80-86855-96-7
18. NEDOROST, Libor, OTOUPALÍKOVÁ, Jana, SCHELLE, Karel, VĚTROVEC, Vladislav. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3
19. MAREŠ, Miroslav. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-202-5.
20. PAVLÍČEK, Václav a Věra JIRÁSKOVÁ. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-506-7
21. MACHIAVELLI, Niccolò. Vladař. 4. vydání. Praha: XYZ, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-87021-73-6
22. ONDŘEJKOVÁ, Jana a Jan MALÍŘ. *Ústavní soud ČR: strážce ústavy nad politikou nebo v politice?*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-431-2
23. KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9
24. HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra a Petr MRKÝVKA. Finanční a daňové právo. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-639-2

25. ROSICKÁ, Zdena. Krizové řízení a ochrana obyvatelstva: učebnice. Brno: Rašínova vysoká škola, 2007. ISBN 978-80-87001-07-3
26. VANÍČEK, Jiří. Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-69-4
27. *Vojtěch Šimíček, Radovan Suchánek a kol., Ústava České republiky: komentář.* Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7
28. MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva.* 6., dopl. a aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-190-0
29. SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář.* 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9.
30. WINTR, Jan. Česká parlamentní kultura. Praha: Auditorium, s. r. o., 2010. ISBN 978-8087284-13-1
31. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3

Sborníky a časopisy

1. KYSELA, Jan. Zákonodárny proces v České republice jako forma racionálního právního diskursu? *Právník*, 2005, roč. 144, č. 5, ISSN 0231-6625
2. KUDRNA, Jan. Přímá volba prezidenta – konec cesty trvající 23 let. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2011, roč. 57, č. 4, ISSN 0323-0619
3. KOPECKÝ, M. K institutu pracovišť a jiných územních útvarů správních úřadů. *Správní právo odborný časopis pro oblast státní správy a správního práva*, roč. 46 č. 2, 2013, ISSN 0139-6005

Internetové zdroje

1. Věcný prostředek - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit.

- 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vecny-prostredek.aspx>
2. *Polybius and the Founding Fathers: the separation of powers*. (n.d.). Marshall Davies Lloyd's Home Page. Copyright © 2023 Marshall Davies Lloyd [cit. 10. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.mlloyd.org/mdl-indx/polybius/intro.htm>
 3. Struktura státního zastupitelství | Více o státním zastupitelství - Soustava státního zastupitelství ČR. Soustava státního zastupitelství [online]. Copyright © 2023 Nejvyšší státní zastupitelství [cit. 26.02.2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/struktura-sz/>
 4. Bezpečnostní rada státu - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-rada-statu-234869.aspx>
 5. Obecné informace — Nejvyšší správní soud. Nejvyšší správní soud — Oficiální webové stránky [online]. Copyright © 2003 [cit. 09.03.2023]. Dostupné z: <https://www.nssoud.cz/o-soudu/obecne-informace>
 6. Stav nebezpečí - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/stav-nebezpeci.aspx>
 7. VANÍČEK, J., VODEHNAL, O. Krizový zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-15]. ASPI_ID KO240_2000CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. Odkaz: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/71/1/2>
 8. Informace Ministerstva vnitra k možnostem krajů a obcí ukládat povinnosti k provedení krizových opatření v době trvání nouzového stavu - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-ministerstva-vnitra-k-moznostem-kraju-a-obci-ukladat-povinnosti-k-provedeni-krizovych-opatreni-v-dobe-trvani-nouzoveho-stavu.aspx>

9. SYLLOVÁ, Jindřiška; VALENTA, Petr. K ústavnímu a právnímu postavení státního zastupitelství a prokuratury na území České republiky (kompilace zdrojů). Parlamentní institut [online]. Publikováno 1. 9. 2015 [cit. 26.03.2023] Dostupné z:
<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=30312>

Právní předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů
3. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení a o změně některých zákonů a o změně některých zákonů
5. Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 13/05
2. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 3. 2011 sp. zn. Pl. 55/10
3. nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. 2. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 77/06
4. Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 16. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 451/2000
5. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13. září 2022 sp. zn. Pl. ÚS 7/22
6. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 11. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 1/96
7. Nález Ústavního České republiky soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 63/04
8. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 6. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 17/10.
9. Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 5. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 13/20

10. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS
60/04